

ПЕРЕЖИНСЬКІ ДЗВОНИ

№ 4 РІК I

ПЕРЕМИШЛЬ • КВІТЕНЬ 1992

diasporiana.org.ua

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Українським звичаєм і великодніми традиціями, вітаємо Вас, дорогі Читачі й Жертводавці, а разом з Вами — вітаємо воскресаючий дух українського народу в усіх його вимірах та бажаємо, щоб на наших рідних землях великодні дзвони гомоніли по всі часи.

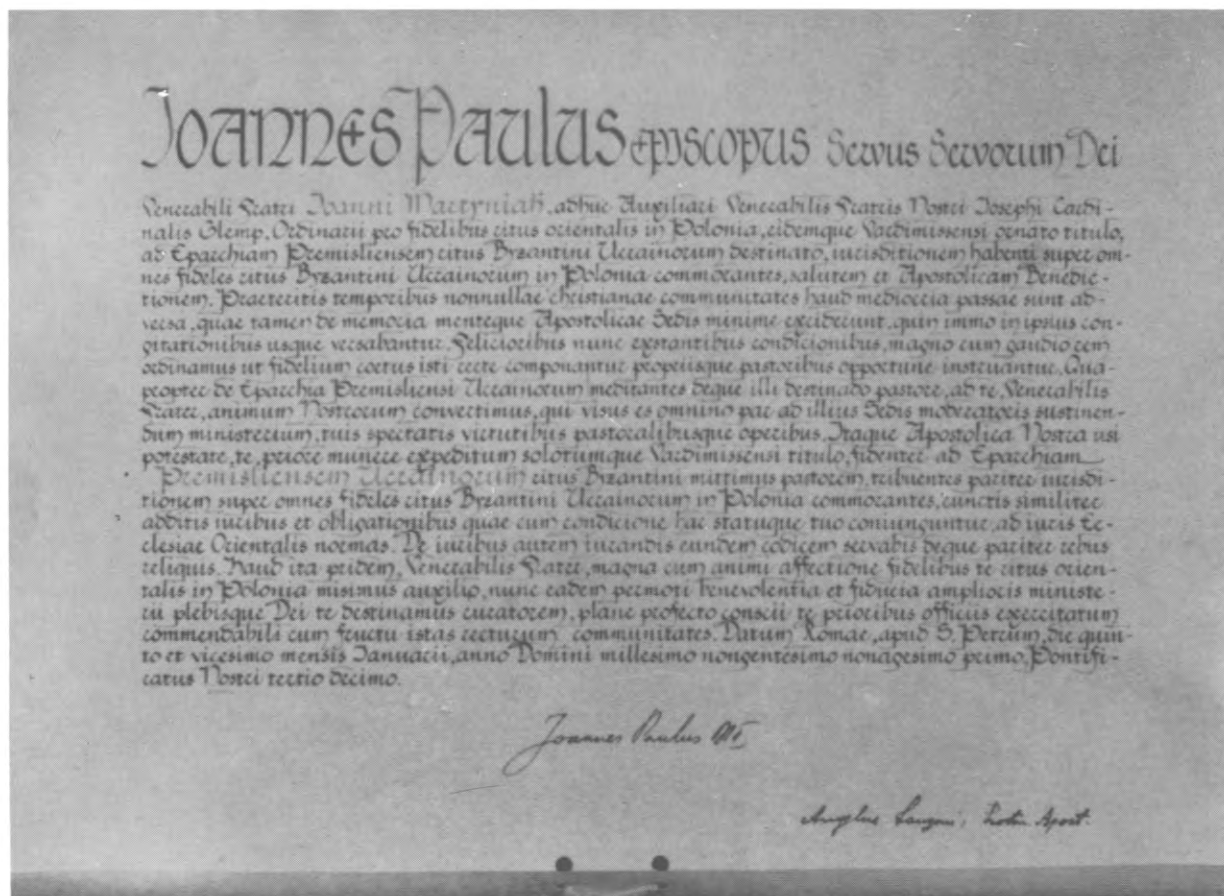
ВОІСТИНУ ВОСКРЕС!

Редакція «Перемиські дзвони»

Великдень 1992 рік

Отцям, ченцям, черницям, нашим вірним і всьому українському народові з нагоди Великодніх Свят бажаю перемоги світла над темрявою, правди над неправдою, життя над смертю в особистому та суспільному житті.

Владика
† Кир Іоан

Інтрес Перемиського владики ординарія Греко-католицької єпархії Івана Мартиняка — документи

1. Папська булла	2
2. Ком'юніке	2
3. Слово нунція Ю. Ковальчика	2
4. Слово о.митр. Т. Майковича — пароха	3
5. Слово о. митр. С. Дзюбини — препозита перемиської капітули	3
6. Слово І. Гука — члена церковної ради	3
7. Побажання проф. А. Стельмаховського — маршала сенату РП	4
8. Слово Примааса Польщі і нунція Ю. Ковальчика	4
9. Слово Владики Івана Мартиняка	4
10. Канонічний акт обняття Єпархії	6
11. Слово Ю. Рейта — голови ГУ ОУП	6
(—): Біографічна записка владики Івана Мартиняка	7
о. Зенон Злочовський: Владика Іван Мартиняк	8
М. Левкович: Дальші роздуми над колишнім Кафедральним собором у Перемишлі	9
о. М. Шегда: Як насправді постала Берестейська унія в 1595-96 рр.? (Закінчення)	10
М. Козак: Церква в день її оновленого 25-ліття	11
Н. Волошинська-Ожибко: Мої Великодні	13
М. Падовський і М. Пелех: Сорок п'ять років мовчали ..	15
М. Левкович: Лист до редакції «Новіни» — інший погляд на тему трагедії в Малковичах і не тільки	17
О. Петик: Думки про Україну	19
М. К-к: «Ми» — перемиський пластовий улад	20
М. К-к: Вісті з-над Сяну	20
М. Левкович: Вісті з України	21
Лист клериків Духовної семінарії в Люблині Патріархові 3 листів до редакції	22
Іван Павлик: Українські приповідки й приказки про погоду на місяць квітень	23
(млч): Книжкові новини	24
Оголошення	24

ПЕРЕМИСЬКІ ДЗВОНИ

№ 4/1992

Засновано 1 січня 1992 року

«ПЕРЕМИСЬКІ ДЗВОНИ» — це регіональний, універсальний журнал, який віддзеркалює події і проблеми релігійного, суспільно-культурного і громадсько-політичного життя українців Перемищини.

У ньому — література, мистецтво, суспільно-культурні події, громадсько-політична думка, українська спадщина Перемищини, актуальні теми, ювілеї, рецензії, огляди, коментарі, листи до редакції, оголошення, бібліографія тощо.

Виходить: один раз в місяць.

Увага: передруки й переклади дозволені за поданням джерел; висловлена думка автора неконечно є поглядами редакції; редакція застерігає собі право скорочувати статті й виправляти мову.

Тематика журналу «Перемиські дзвони»

№ 3 — за місяць березень:

- Дальші роздуми над колишнім кафедральним собором у Перемишлі
- Чи справді був польсько-український конфлікт у Перемишлі?
- Як насправді постала Берестейська унія в 1595-96 рр.? (продовження)
- Церква в селі Гребенне як пам'ятка історичної спадщини (закінчення)
- Роздуми з приводу відкриття пам'ятника Т.Г. Шевченку в Білому Борі.
- Культ Шевченка у Перемишлі
- Пам'ятник — вірш
- Думки про Україну — вірш
- Бог. Батьківщина. Родина.
- Вісті з-над Сяну
- З життя Перемиської греко-католицької єпархії
- Вісті з України
- У пам'ять 110-років з дня народження Івана Огієнка
- Повертають як лелеки в свої рідні сторони — посмертна згадка
- Інші...

№ 5 — за місяць травень (пропоновані теми):

- Матеріали про останнього перемиського владика Йосафата Коциловського та його помічника єп. Григорія Лакоту
- Матеріали присвячені виселенням українського населення в роках 1945-1947
- Церква в день її оновленого 25-ліття (закінчення)
- Інші матеріали

Пояснення до фото на першій і останніх сторінках:

1. Владика кир Іван Мартиняк. Фото А. Степана
2. Герб Перемиського владики

Видас: Кафедральна греко-католицька парафія св. Івана Хрестителя у Перемишлі

Редагує редакційний колектив у складі:
о. Богдан Степан — відповідальний редактор
Михайло Козак — редактор
Андрій Степан — художнє оформлення

Адреса редакції: Ks. Bogdan Stepan
ul. Komisji Edukacji Narodowej 3/2
37-700 Przemyśl
tel. 47-282

Набір і ломка текстів: Zakład Wydawniczy „Tyrsa”,
03-614 Warszawa, ul. Kościeliska 7, tel. 19-95-43

ІНТЕРЕС ПЕРЕМИСЬКОГО ВЛАДИКИ ОРДИНАРІЯ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЄПАРХІЇ ІВАНА МАРТИНЯКА

(13 квітня 1991 року)

Щоб зберегти для історичної пам'яті документи епохальної події відновлення після 45-ти років Перемиської греко-католицької єпархії і покликання її Ординарієм владика Івана Мартиняка, редакція журналу «Перемиські дзвони» вирішила опублікувати хоч деякі з них і тим самим привернути пам'ять нашим Читачам про ці події, що відбулися у Перемишлі 13 квітня минулого року.

Редакція

Документи:

JAN PAWEŁ Biskup Sługa Sług Bożych

Warszawa, 16 stycznia 1991

przesyła pozdrowienie i Apostolskie Błogosławieństwo Czcigodnemu Bratu Janowi Martyniakowi, dotychczasowemu Biskupowi Tytularnemu Vardimissany i Pomocniczemu Naszego Czcigodnego Brata Józefa Kardynała Glempa, Ordynariusza dla wiernych obrządku wschodniego w Polsce, a obecnie Biskupowi Eparchii czyli Diecezji Przemyskiej obrządku Bizantyńsko-Ukraińskiego z jurysdykcją obejmującą wszystkich wiernych tegoż obrządku mieszkających w Polsce. W minionym okresie wiele wspólnot chrześcijańskich doświadczyło wielorakich przeciwności. Stolica Apostolska nie przestała jednak bynajmniej o nich pamiętać, przeciwnie, znajdowały się one stale w polu jej widzenia. Gdy więc teraz zaistniały pomyślniejsze warunki postanawiamy z dużym zadowoleniem, aby te wspólnoty wierzących zostały należycie uporządkowane i odpowiednio prowadzone przez swoich pasterzy. Dlatego też mając na względzie dobro Eparchii czyli Diecezji Przemyskiej obrządku Bizantyńsko-Ukraińskiego i powołanie właściwego dla niej pasterza, zwróciliśmy, Czcigodny Bracie, Naszą uwagę na Ciebie. Wydawałeś się nam zgoła odpowiednim kandydatem do przyjęcia urzędu rządcy na tej Stolicy Biskupiej zważywszy Twe cnoty i duszpasterskie doświadczenie. Przeto mocą Naszej władzy Apostolskiej posyłamy Cię z pełnym zaufaniem jako pasterza do Eparchii czyli Diecezji Przemyskiej obrządku Bizantyńsko-Ukraińskiego, przygotowanego poprzez wcześniejsze spełnianie posługi jako biskup tytularny Vardimissany. Równocześnie udzielamy Ci jurysdykcji nad wszystkimi wiernymi obrządku Bizantyńsko-Ukraińskiego mieszkającymi w Polsce, wraz z prawami i obowiązkami jakie wynikają z Twojego urzędu i stanowiska zgodnie z normami prawa Kościoła Wschodniego. Stosownie do złożonej przysięgi będziesz przestrzegać kodeksu tegoż Kościoła, jak również innych zasad. Nie tak dawno, Czcigodny Bracie, posłaliśmy Cię z gorącym uczuciem miłości, byś służył pomocą wiernym obrządku wschodniego w Polsce. Teraz zaś, kierowani tą samą przychylnością i zaufaniem wybieramy Cię na pasterza ludu Bożego w szerszym zakresie służby w pełni świadomi, że mając za sobą doświadczenie wcześniej wypełnianych zadań jesteś z pewnością godny powierzenia Ci tych wspólnot, którym będziesz owocnie przewodził. Dane w Rzymie, u Św. Piotra, dnia 25 Stycznia, Roku Pańskiego 1991, w trzynastym Naszego Pontyfikatu.

Jan Paweł II

NUNCJATURA APOSTOLSKA
W POLSCE
N. 1233/91

KOMUNIKAT

Ojciec Święty Jan Paweł II mianował Biskupem Przemyskim obrządku bizantyńsko-ukraińskiego biskupa tytularnego Vardimissany, Ks. Biskupa Jana MARTYNIKA.

(—)
† Józef Kowalczyk
Nuncjusz Apostolski

Warszawa, 16 stycznia 1991 r.

NUNCJATURA APOSTOLSKA
W POLSCE
N. 1233/91

Ekscelencjo,

Sekretariat Stanu powiadomił mnie, że Jego Świątobliwość Jan Paweł II mianował Waszą Ekscelencję Biskupem Przemyskim obrządku bizantyńsko-ukraińskiego.

Nominacja ta będzie oficjalnie ogłoszona w dniu dzisiejszym, to jest 16 stycznia br. o godzinie 12.00. W załączeniu przesyłam komunikat dotyczący nominacji jakiej dokonał Ojciec Święty.

Przewielebny Ksiądz Biskup może objąć swój urząd zgodnie z przepisami Prawa Kościelnego bez obowiązku czekania na odpowiednie dokumenty papieskie.

Polecam Bogu w modlitwie Księdza Biskupa i składam najlepsze życzenia na wierne i owocne posługiwanie pasterskie w Kościele Chrystusowym.

Z wyrazami szacunku

(—)
† Józef Kowalczyk
Nuncjusz Apostolski

Jego Ekscelencja
Ksiądz Biskup Jan MARTYNIAK
Biskup Przemyski obrządku bizantyńsko-ukraińskiego
Legnica

Еміненції та Ексцеленції.

Високопреподобний Апостольський нунцію, Достойний Кардинале, Митрополите Краківський, Високопреподобні архієпископи і єпископи, Вельмишановний Перемиський єпископе латинського обряду — господарі цієї базилики, високоповажані представники капітул, ректори і професори вищих католицьких училищ та духовних семінарів, преподобні отці, монахині та монахи:

Висловлюємо свою подяку Богові за відновлення Папою після 45-и років Перемиської греко-католицької єпархії.

Сердечно вітаємо в древньому граді над Сяном наших владик, отців і вірних братів і сестер з України, вітаємо державних представників нашого воєводства, району та міста, senatorів Польської Речіпосполитої, перемиського воєводу, президента міста, представників самоуправ, наукових, культурно-освітніх та громадських установ.

Удостоєні ми також присутністю ексцеленції консулів Австрії і Сполучених Штатів Америки, які нашим торжествам надали великого рангу.

Щиро вітаємо наших дорогих гостей з України і діаспори, з високопреосвященим Митрополитом Вінніпегу; також пана мера Львова та депутатів Верховної, Обласної та Міської Ради. Всіх дорогих сестер і братів з-за кордону і тут, в Польщі. Зокрема особливими словами вітання звертаюся до Преосвященного новоіменованого єпископа перемиського Кир Івана Мартиняка як головної особи нинішнього торжества. Вітаю тебе, наш дорогий Владико, на давнім перемиському владичим престолі. По майже півсторічному осиротінні наших єпархій тоталітарним комуністичним режимом, стаєш пастирем одної з найстарших наших єпархій із так прекрасним минулим, з якого маємо тепер залишки краси й величі. Багато дечого зістало зруйноване і знищене, багато треба буде зусиль і терпеливості, щоб хоч частину відбудувати.

Як 46-й Перемиський владика стаєшся спадкоємцем великого духовного, наукового, культурного і матеріального надбання визначних своїх попередників, а саме Інокентія Винницького, Атаназія Шептицького, Антоновича Левицького, Снігурського, Якимовича, Полянського, Сембратовича, Пелиша і останнього нашого віросповідника Владики Йосафата Коциловського. Молимося, наш Владико, щоб віра Твоїх попередників та вставенництво у вічного Архієрея, Його Матері та Його Предтечі і Хрестителя Іоана спомогали тебе у своєму великому відродженні і оновленні єпархії, архіпастирської опіки над нашим Божим людом; дай Вам Боже щастя Владико в тій важкій праці у Господньому винограднику перемиської єпархії.

о. парох митрат Теодор Майкович

Високопреосвященні і Дорогі Владико!

Як препозит нашої кафедральної греко-католицької капітули у Перемишлі, вітаю Вас у нашому княжому городі Перемишлі, у так радісний для нас усіх день Вашого інгресу на владичій престіл Перемиської єпархії, яка через 45 років була осирочена.

Вправді, наша радість дуже пригашена, бо мимо волі

Святішого Отця й рішення найвищої церковної влади у Польщі, щоб цей урочистий інгрес відбувся у нашій бувшій греко-католицькій кафедрі, де через 160 років відправляли наші Владики, Ви Високопреосвященні Владико, з відомих причин змушені відбутися свій торжественний інгрес не у своїй, але чужій, позиченій, кафедрі.

Це напевно для Вас, Дорогі Владико і нас всіх, дуже болюче. Але спасибі Всевишньому за все, бо й ця жертва, цей наш спільний хрест є Всевишньому, а також нам всім на щось потрібний. І тому, мимо смутку й болю, вітаю Вас Високопреосвященні й Дорогі Владико дуже сердечно і в міру можливостей радісно в імені цілої нашої Капітули й своїм власним і бажаю Вам дуже багато Божих ласк, щоб Ви, при Божій допомозі якнайкраще виповнили свій, так дуже престижний, але рівночасно й так дуже відповідальний перед Богом, яким є уряд владики ординарія нашої Перемиської єпархії.

Бажаю Вам, Дорогі Владико, щоб Ви, якнайбільше здійляли на Божу славу й на добро Христової Церкви, а також і на добро нашої Помісної Церкви й нашого многострадального народу.

Буде Вам, Дорогі Владико, напевно потрібна й людська поміч, а головню наших Дорогих Отців і нашої Капітули, яка через довгі століття помагала нашим Владикам своєю радою. Тому ми, члени Капітули, вкляшани, обіцяємо цю поміч святою молитвою й радою.

Бажаю Вам, Дорогі Владико багато, багато успіхів у Вашій архієрейській послугі для наших вірних і про це буду просити Всевишнього у своїх молитвах.

Поручаю Вас опіці Пречистої Діви Марії, опікунці священиків, щоб Вам вимолювала у Свого Сина потрібні для Вас ласки — Амінь.

Препозит Перемиської Капітули
о. митр. Степан Дзюбина

Високодостойний Отче Владико!

Після майже половини століття у нас, як вірних Української Католицької Церкви города Перемишля змога привітати Вас як Єпископа Ординарія Перемиської Єпархії.

Хай буде Благословення Провидіння по всяк час, за це, що сьогодні можемо разом з Вами, Отче владико, переживати Ваш Інгрес, хоч не в своїй святині. Майже 50 років розпинано нашу Церкву як Христа, але Вона при Волі Божій, як Христос воскресала. Воскресала по страшних муках, по злочинах, яких люди допускалися на людях. Воскресала на могилах замучених наших Єпископів, священиків та вірних.

Радіємо, що Провидіння Боже привернуло нам нашу греко-католицьку єпархію та поставило на її чолі Преосвященного, Достойного Владика Івана. На Вас, Дорогий Владико, ми ждали і сьогодні в присутності Достойників Церкви та вірних, Ви, Отче, стаєте нашим добрим пастирем — до чого покликав Вас Святіший Отець Папа Іван Павло II.

Ми віримо достойний Отче Владико, що в недовгому часі Ви однак увійдете в мури нашої Кафедральної Святині, Святині імені Святого Івана Хрестителя, якою майже 200 років володіли наші єпископи.

Хай Всевишній береже Вас, дорогий Отче Владико перед судьбою Ваших попередників. Наші гарячі молитви, та опіка і поміч Божа буде з Вами, вона буде зливати на Вас всякі ласки, благословення, чого ми всі вірні Української Греко-католицької Церкви так щиро Вам бажаємо.

Надіємося, що Всевишній натхне людей, які так ворожо до нас ставляться і вони схаменуться, зрозуміють, що Бог є один для всіх, які мають право

молитися у своїх святинях і визнавати Його у своєму обряді.

Бажаємо Вам, Отче Владико, кріпкого здоров'я, витривалості в так великій для нас усіх справі.

Прийміть, Отче, оцей скромний подарок від вірних Перемиської парафії.
«Христос Воскрес»

Іван Гук
Член Церковної ради
Перемиської парафії

Najdostojniejszy Władko Przemyski!

Pan Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polski wydelegował na dzisiejszy, Waszej Eksceleencji, ingres swoich osobistych przedstawicieli w osobach: pani senator prof. Alicji Grześkowiak i senatora doc. Jerzego Pietrzaka, przewodniczącej i zastępcy przewodniczącego senackiej komisji konstytucyjnej.

Pani senator za chwilę odczyta osobiste pismo gratulacyjne.

Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej do Jego Eksceleencji księdza Jana Martyniaka greckokatolickiego biskupa przemyskiego.

Ekscelencjo.

W dniu ingresu pozwalam sobie przesłać serdeczne życzenia wielu łask bożych w kierowaniu ukraińsko-bizantyjską diecezją przemyską.

Po latach trudnych i smutnych, diecezja, która podejmuje znów swoją działalność w normalnych formach kanonicznych, liczę na to, że godne ubolewania sprzeciwy, nielicznej grupy błądzących, przeminą i nic nie zakłóci pracy duszpasterskiej Eksceleencji ku pożytkowi wiernych i braterskiego współżycia Ukraińców i Polaków.

Z wyrazami głębokiego szacunku.

Prof. A. Stelmachowski

Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
Przemysł, 13 kwietnia 1991 roku

На урочистому інгресі Слово Боже виголосив Кс. Примас Кардинал Глемп. Він висловив своє задоволення з приводу врегулювання статусу нашої Єпархії, нагадав вірним історію нашої Церкви, історію хреста і страждання. Цей знак Господнього Милосердя, яким є хрест — об'єднує, вчить любити і прощати. В його сяйві треба вміти жити та шукати шляхів майбутнього.

Кс. Примас побажав новопокликаному Ординарію Перемиської єпархії багатьох Божих ласк і благословення.

*

Кс. арх. єпископ нунцій Юзеф Ковальчик нагадав про постійні клопотання Апостольської Столиці за оновлення релігійного життя нашої Церкви в Польщі, висловив радість з того, що врешті-решт настав довгоочікуваний і радісний час відновлення Перемиської єпархії візантійсько-українського обряду.

(Слово Примаса Польщі Ю. Глемпа та Апостольського нунція архієпископа Ю. Ковальчика виголошені під час урочистого інгресу, поміщуємо в редакції владика Івана Мартиняка)

Еміненції,
Ексцеленції
і всі Високоповажані учасники
цього великого торжества

Коли у 1899 році Слуга Божий Юзеф Пельчар, після консекрації його на єпископа, дякував співконсекратору греко-католицькому єпископу Константину Чеховичеві, виголосив вагомі слова: «Запрошуючи на мою сакру князя польського костела з-над Вісли — наступника Олесьніцького, а також князя Руської Церкви з-над Сяну, хотів я виразити ідею злуки двох обрядів і тривалого зближення двох народів, щоб так, як води Вісли і Сяну з'єднуються з собою та пливають у море, так два обряди у постійній гармонії стремлітимуть до єдності, центру, скелею якої є Петрова Столиця».

Так як колись кардинал Олесьніцький вітав у краківській кафедрі митрополита Ізидора, що повертався з Флоренції і обійняв його як брата, так і сьогодні не тільки пастирі, але також їхнє стадо передало собі поцілунок миру та любові. Я сам почитую Руське єпископство, що уславалося колись мученицькою кров'ю св. Йосафата і освятилося заслугами кардинала Сембратовича, високо ціную місію Унії і вірю в її воскресіння, там де живцем поховано її.

У нас багато сердець зичливих русинам, нашим побратимам, що століттями поділяли з нами добру і злу долю, синам тої самої Матері — Церкви. При грудях цієї матері, при серці Святішого Отця стихає всіляка нехоть, випадає з рук зброя, бо людські суперечки та пристрасті перевищує споконвічна правда і Божя любов.

Як сторожеві цієї правди і любові поклоняюся Тобі, Високопреподобний Єпископе, отожд до Тебе керую ці слова „Ad multos annos!”.

Пройшло 90 років від цієї хвилини, а ті знаменні слова не втратили свого блиску і значення, виявилися пророчими, бо хіба ж не вийшла ця гноблена Церква зі свого гробу, який зготував її безбожний комунізм. Постає до нового життя і на Україні і тут у Княжому граді Перемишлі на очах свідків її нового життя, проголошує свою місію миру та любові, місію спільної віри, якої скелею є Петрова Столиця.

У цій так важливій для усіх нас хвилині не можу не подумати та не згадати моїх великих попередників у перемиській єпископській столиці — Йосафата Коциловського і Григорія Лакоти. Склали вони свідоцтво віри, яке засвідчили мучеництвом. Обоє їх вивезено у 1946 р. органами польської безпеки і радянським НКВД: єпископа Йосафата Коциловського на каторгу до київської в'язниці, а єпископа Григорія Лакоту на муки до Воркути. Така доля зустріла також тисячі вірних, священників, монахів та монахинь. Тоді наша Церква втратила свій кафедральний собор у Перемишлі.

Мені минав тоді шостий рік. Я жив в селі Спас біля Старого Самбора з матір'ю і братом, бо батько, як багатьох інших синів України, боровся за Польщу.

Сьогодні наново постає перед нами історія двох великих єпархій розположених на пограниччі народів і культур. Єпархії ці несли і поширювали християнську культуру і цивілізацію. Спільно теж поділяли страждання і радість, яких не бракувало у довгій спільній історії. Цією цивілізацією любові жив Слуга Божий єпископ Пельчар, а разом з ним й греко-католицькі єпископи, так заслужені для Перемишля і його історії.

При нагоді такого торжества вже традиційно єпископ представляє програму своєї діяльності. Чи може вона різнитися від волі Слуги Божого Пельчара, нового Патрона Перемишля та волі Святішого Отця? Будемо спільно ширити цивілізацію любові, проголошувати в наших Церквах, як звелів Святіший Отець — в межах своїх обрядів, згідно зі своїми правами і обов'язками,

Кадри з Інтресу Перемиського владики.

Фото: А. Степан (1991)

разом як Вісла і Сян, як поляки й українці, бо ж в обличчі Бога ми всі рівні, чи це грек чи римлянин. Бог любить таких, які бояться Його, сповняють Його волю та дотримуються заповідей. Такою буде наша програма й послуга.

Наші вірні несли транспарант з написом: «Благословенні ті, які живуть мирно. Вони будуть названі Божими Синами». Хочемо миру, взаємної пошани та братерства. Водночас треба нам пам'ятати про справедливість, бо любов без неї може стати поблажливістю. Усім нам, Дорогі Браття і Сестри, знайома післявоєнна історія нашої Церкви, яка довго була переслідувана комуністичними владами. Надіємось, що новий порядок у Польській Речипосполитій поверне належні їй права та виправить заподіяні протягом сорока років кривди.

Не можу промовчати болісного факту для всіх нас, коли побачив я сльози в очах моїх вірних. Вони сподівалися, що інгрес відбудеться у так близькому нашому серці місці, яким є наш кафедральний собор. Апостольська Столиця переказала його нам на час будови нової святині. На жаль воля Святішого Отця і польського Єпископату на зістала вшанована.

В цій урочистій хвилині, дякуючи Богу за ласку, віддаю Єпархію під опіку Божої Матері і прошу Святішого Отця поблагословити, а Кс. Примасові, Кс. архієпископові нунцію, митрополитові краківському і митрополитові Германюку з Вінніпегу, всім єпископам обох обрядів, висловлюю глибоку подяку.

Щиро дякую за прибуття Пана Консулам Сполучених Штатів Америки та Австрії; шановним сенаторам РП, представникам влад держави та міста Перемишля, преподобним Капітулам, професорам вищих католицьких училищ, представникам влад України, хорові, священикам обох обрядів.

Окрему подяку складаю Ординарію Кс. єпископу Токарчукові за гостину та вияви доброзичливості, дякую також семінарії, священикам, клерикам і всім тим, хто доклав зусиль, щоб могли ми гідно відсвяткувати наше торжество.

Владика Іван Мартиняк

BISKUP PRZEMYSKI obrazdku bizantyjsko-ukraińskiego

Akt Kanonicznego objęcia Diecezji Przemyskiej
Obrazdku Bizantyjsko-Ukraińskiego przez biskupa
Jana Martyniaka

Dnia 13 kwietnia 1991 r. biskup Jan Martyniak, po przedstawieniu Kapitulie i Kolegium Konsultorów Diecezji Przemyskiej obrazdku greckokatolickiego (bizantyjsko-ukraińskiego), pisma Nuncjusza Apostolskiego w Polsce, w którym powiadomił, że Ojciec św. Papież Jan Paweł II mianował Go biskupem przemyskim obrazdku bizantyjsko-ukraińskiego zgodnie z postanowieniem św. kanonów Kościoła Wschodniego objął kanonicznie Diecezję Przemyską.

Dokonał tego w bazylice katedralnej obrazdku łacińskiego po odbyciu uroczystego ingresu w obecności Księdza Prymasa, Kardynała Józefa Glempa, Ks. Abpa Józefa Kowalczyka, nuncjusza apostolskiego w Polsce, ks. Kardynała Franciszka Macharskiego Arcybiskupów i biskupów obrazdku łacińskiego i bizantyjsko-ukraińskiego, rzeszy duchowieństwa obojga obrazdków i wiernych z diecezji przemyskiej, jak i zaproszonych gości.

Przedstawiciele duchowieństwa bizantyjsko-ukraińskiego w uroczystym homagium złożonym Biskupowi Janowi Martyniakowi w imieniu wszystkich współbraci ponowili przyrzeczenia szacunku i posłuszeństwa jakie składali swemu biskupowi w dniu święceń kapłańskich.

Na wieczną rzeczy pamiątkę tego historycznego dla Diecezji Przemyskiej wydarzenia, niniejszy akt, przez kancлера Kurii Diecezjalnej w Przemyśle sporządzony własnoręcznie przez nowo mianowanego Biskupa Przemyskiego obrazdku bizantyjsko-ukraińskiego, Nuncjusza Apostolskiego i członków Kapituły i Kolegium Konsultorów został podpisany.

Kolegium Kapituły i Konsultorów
Przemyśl, dnia 13 kwietnia 1991

Podpisy złożyli:

1. ks. Stefan Dziubina
2. ks. Teodor Majkowicz
3. ks. Julian Gbur
4. ks. Piotr Kryk
5. ks. Josafat Osypanko
6. ks. kard. Józef Glemp
7. ks. kard. Franciszek Macharski
8. ks. arcbp Józef Kowalczyk
9. ks. bp Ignacy Tokarczuk
10. ks. bp Jan Martyniak

Ваше Преосвященство
Кир Іван Мартиняк
Перемиський владика
Української греко-католицької Церкви

Ми пережили величну подію: до свого престольного міста повернувся перемиський владика Української греко-католицької Церкви. Повернувся з сорокалітнього скитальства, з ув'язнення, виселення і смерті своїх попередників — кир Йосафата Коциловського та кир Григорія Лакоти. Повернувся з розсіяння своїх вірних. Прийшов з пам'яттю всіх тих, які не дочекались цієї хвилини, а які своїм життям і своїми ділами запрацювали на оце повернення. І саме в цьому є перше, найосновніше значення пережитого 13 квітня торжества.

З Вами, Преосвященіший Владико, у символічному єднанні повертається з вигнання велика частина української громади, виселена з рідних земель в акції «Вісла». Для спільноти вірних Української греко-католицької Церкви відновлення перемиської єпархії, повернення перемиського владика є втіленням надій, відправним моментом сподівання на кращу долю, на віднайдення належного місця в державі, в якій живемо. Тому від імені цієї частини української громади, від Об'єднання українців у Польщі хочу привітати Ваше Преосвященство і висловити велику радість з приводу Вашого повернення.

Водночас хотів би я ствердити, що в розумінні спільноти вірних Української греко-католицької Церкви — про що писалося в багатьох документах — відновлення Перемиської єпархії та Ваш Інгрес становлять знаменний крок на дорозі до повного юридичного статусу греко-католицької Церкви в Польщі.

Ваше Преосвященство! Повертається у складних обставинах, у дуже напруженій суспільній атмосфері в Перемишлі. Це затьмарює радість. Проте, бережимо віру, що майбутнє принесе втихомирення пристрастей, що Вашого владництва не зможуть заперечити жодні вітри історії.

Многих і благих літ Вам, Владико!

Божого благословення і кріпких сил, Ваше Преосвященство, на цій нелегкій дорозі.

Юрій Рейт — голова
Об'єднання українців у Польщі

Варшава, 15 квітня 1991 року

Біографічна записка Владики Івана Мартиняка — Перемиського ординарія

Владика Кир Іван народився 20 червня 1939 року в селі Спас біля Старого Самбора на Львівщині в родині батьків Василя і Марії. 7 липня того ж року був охрещений о. Крайчиком в греко-католицькій церкві свв. Косми і Дем'яна у поблиській парафії в с. Тершів. У 1941 році батька покликанно до Радянської армії, згодом пішов на війну і вже не повернувся. Помер у німецькому полоні біля Дрездена (Німеччина).

У 1946 році внаслідок репатріації разом з матір'ю і братом переїхав до Польщі на тзв. Західні Землі до села Нового Валішова, пов. Бистриця Клодзька у Долішній Сілезії. Там розпочав навчання у початковій школі, а по її закінченні, навчався в Загальноосвітньому ліцеї в Бистриці Клодзькій.

Ідучи за голосом покликання вступив до Вищої духовної семінарії у Вроцлаві, закінчив її і у 1964 році отримав ієрейські свячення. Попрацювавши рік як сотрудник в місті Валбжиху, архієп. Комінек вислав Його на дальші студії в Богословській академії у Варшаві. Тодішня комуністична влада відмовила Йому виїхати на студії до Риму. Богословську академію закінчив у 1968 році ліценціатом, повернувся до Вроцлава, працював сотрудником у кафедрі, а рівночасно викладав апологетику в духовній семінарії. За короткий час вдруге висланий у Варшаву для поглиблення дальших студій у Примасовському інституті внутрішнього життя, а закінчивши його, повернувся до Вроцлавської єпархії. У міжчасі допомагав отцям греко-католицької парафії у Вроцлаві — о. Т. Савці і о. З. Злочовському.

У 1972 році назначений душпастирем до Ілогова, де у висліді поділу вроцлавської єпархії, найшовся в єпархії гожівській. Незабаром єп. Пльота, гожівський ординарій, переніс Його до Мендзижеча, де було багато вірних греко-католицького обряду. Через рік о. Іван допомагав місцевому пароху греко-католицької станиці о. В. Росецькому, активно розвиваючи душпастирську працю серед наших вірних. З Мендзижеча єп. Пльота переніс о. Івана до кафедри в Гожові Влкл., довіряючи Йому працю канцелариста і викладача на богословському факультеті.

У 1974 році в Лігніці помер о. шамбелан В. Гайдукевич. На прохання о. митр. С. Дзюбини і о. митр. Т. Майковича, о. Іван перейняв греко-католицьку парафію в Лігніці, до якої приналежні були станиці в Модлах, Заменіцах, Любіню, Шпротаві і Пшемкові. У той час Йому доводилось обслуговувати три, а то й чотири станиці у кожному неділю.

За старанням Генерального вікарія о. митр. В. Гриника Примас Польщі Стефан Вишинський, іменував о. Івана деканом вроцлавського деканату Греко-католицької Церкви, а згодом крилошанином Греко-католицької капітули у Перемишлі, а Блаженніший Патріарх Йосиф надав Йому звання митрополита.

22 грудня 1981 року Примас Польщі Ю. Глемп найменував о. митр. Івана одним з двох, Генеральним вікарієм для греко-католиків на Південь Польщі. Як парох чотирьох станиць і Генеральний вікарій розвинув велику реколекційну та місійну працю, підготовляючи наших вірних до Ювілейних святкувань 1000-ліття Хрещення України.

20 липня 1989 року Папа Іван Павло II іменував о. митр. Івана Мартиняка Єпископом помічником Примаса Польщі кардинала Ю. Глемпа, Ординарія для українців греко-католицького обряду.

16 вересня 1989 року в Ченстохові відбулася велика хіротонія, яку довершив Блаженніший Патріарх Кир Мирослав, архієпископ М. Марусин, секретар Конгрегації східних церков і владика В. Лостен.

16 січня 1991 року Папа Іван Павло II своїм Декретом відновив перемиську Греко-католицьку єпархію і на Владичий престіл єпископів Перемишля, Сянока й Самбора покликав владика Івана, надаючи Йому право Ординарія.

13 квітня того ж року Владика відбув приписаний законом канонічний інгрес, не до свого, на жаль, Кафедрального собору у Перемишлі. Від того часу Владика проживає у Княжому городі Перемишлі і керує Греко-католицькою єпархією, якій підлягають усі парафії Греко-католицької Церкви розкинені на цілій території Польщі, де тільки проживає українське населення.

(—)

Владика Іван Мартиняк

Дивні є Божі дороги, якими Він покликає людей на свою службу. Такою незвичайною дорогою Він покликав до єпископства нашого, тепер наймолодшого, Владика Івана Мартиняка.

Іван Мартиняк народився 20 червня 1939 р. у невеликому селі Спас, що належить до парафії Тершів, повіт Турка, середньо-північна Бойківщина, тоді Перемиська єпархія. Тепер її частина, що на ній знаходиться турчанський повіт, прилучена до Львівської архієпархії. У парафіяльній церкві свв. Безкорисних Косми і Дем'яна був охрещений і миропомазаний.

Його батько, українець-католик, загинув у Радянській армії в 1941 р. Мати — чешка латинського обряду, переїхала з малими синами, 8-річним Васильком і 6-річним Іванком репатрійована 1945 р. до Польщі у Сілезію. Записала дітей латинниками.

Іванко здобув середню освіту. Відізналось у ньому священиче покликання. Застукав до дверей Латинської духовної семінарії у Вроцлаві. Прийняли. Скінчив студії із ступенем магістра богослов'я.

В 1964 р. прийняв священиче свячення. Почав викладати в Духовній семінарії апологетику.

Під час вакацій 1966 р. на 27-му році життя, будучи два роки священиком, поїхав до рідного села Спас відвідати свою родину. Тут його двоюрідні брати і сестри показали йому парафіяльну церкву свв. Косми і Дем'яна, кажучи: «Іванку, це є церква, що ти в ній хрестився. Ти є такий самий, як ми».

Не вміючи ні слова по-українському та дійшовши до свідомості, що він українець-католик, взявся о. Іван з молодечим хистом до вивчення нашого обряду й української мови.

Початки науки обряду дав йому мій попередник о. д-р Теодор Савка, а я її докінчив.

Постало питання, чи він може в нашому обряді служити. Я про це спитав митрата Василя Гриника, нашого церковного настоятеля, тодішнього головного заступника Примааса Стефана Вишинського.

Кардилал Вишинський відсилав усі справи, за винятком особистих, зв'язані з Українською католицькою Церквою в Польщі, о. митратові Гриникові. Коли якусь особисту справу залагоджував, питав свого головного заступника про opinie і після неї рішав.

О. митрат звернувся в справі служіння о. Івана до Патріарха Йосифа. Патріарх відповів, що усі священники, що походять з мішаних подруж, яких батьки є українці-католики, можуть без перешкод в нашому обряді служити.

Отець Іван Мартиняк почав мені помагати в українській католицькій душпастирській станиці в костелі св. Хреста у Вроцлаві. Сповідав і служив Св. Літургію. Робив це в міру можливості, бо був сотрудником у вроцлавському кафедральному соборі св. Івана Хрестителя. Головним його заняттям було щоденне чергування у сповідальні.

Поки що о. Мартиняк служив Св. Літургії для поручених моєї опіки вірних, під час яких я виголошував проповіді. Згодом о. Мартиняк служив Св. Літургії і проповідував. Спершу в душпастирських станицях в околицях Вроцлава, а відтак у Вроцлаві.

Спершу проповіді писав по-польськи, а автор цих рядків перекладав їх на українську мову. Опісля писав по-українському, а я їх виправляв. Ці поправки були вже незначні, як ось поставити іменник після прикметника.

Згодом о. так опанував українську мову, що вит-

ворив свій питомий стиль. Говорив: «Батьки Собору постановили ось так».

Вроцлавський митрополит Болеслав Комінек запитав о. Мартиняка, що він робить в костелі св. Хреста? О. Мартиняк відповів, що сповідає. «А свята Літургія?» Запитаний: «Часом служу».

На 15 січня 1970 р. мгр Іван Мартиняк має покликання до примаса Кардинала Стефана Вишинського на послухання. Коли покликаний прийшов, похвалив Христа, примас відповів.

Кардинал Вишинський мав за звичку, що як покликав когось на послухання, то по виміні двох чи трьох речень витворював безпосередній настрій. З ним було легко говорити. Питає Примас о. Івана: «Домине счис не сюр веністі!» — «Чи зчасеш, чого ти прийшов?» — «Несцію» — «Не знаю» — відповідає запитаний. Дальшу розмову веде примас по-польському. Питає о. Івана, до якого обряду належить. «До греко-католицького» — відповідає о. Мартиняк. Кардинал пояснює церковний закон і заявляє, що прийняття св. Тайни в чужому обряді не спричинює переходу на нього і продовжує питання, в якому обряді о. Мартиняк хоче служити. Запитаний заявляє, що його обов'язком є обслуговувати своїх земляків у їхньому обряді.

Примас обіцяє дати о. Іванові «індульг біритуалізму» — дозвіл служіння в двох обрядах, що й дав на письмі. Отець Мартиняк заявляє: «Еміненціє, я двічі миропомазаний». «То ж на вас зійшло багато сили Св. Духа» — сказав Кардинал.

Польські каноністи із Вроцлава вигадали причину, що о. Мартиняк може зберігати свій обряд тільки особисто. Як прийнятий на студії до архієпархії латинського обряду і у ній висвячений, мусить служити тільки в латинському обряді.

Заноситься на територіальну міжепархіальну зміну. Північна частина Вроцлавської архієпархії має бути прилучена до Іошівської єпархії. Архієпархіальна влада переносить о. Мартиняка до повітового міста Ілоґів

Фото: А. Степан (1991)

на сотрудника. Так він опинився в Іо́жівській єпархії. Побув у Іло́гові рік чи два, та Іо́жівський єпарх Вільгельм Плюта переніс його до Іо́жова на кафедрального сотрудника. Отець Мартиняк дуже успішно душпастирює як добрий проповідник, сповідник, катехит.

Вирінає конечна потреба звільнити його з обов'язків кафедрального сотрудника, щоб відтягти наших українських католицьких душпастирів. В такій ситуації душпастирського відтяження був і автор цих рядків.

Впродовж п'яти з половиною місяців я обслуговував сім станиць: Вроцлав, Змигород, Опольє, Нису, Познань, Ліґницю, Модлу, а восьму Ілівіце ставив на ноги, а по її установленні впродовж півтора місяця відмовив.

Примас просить єпископа Плюту, щоб звільнив о. Мартиняка з душпастирських обов'язків у Іо́жівській єпархії, і міг о. Іван відтягти українських католицьких душпастирів.

«Єпископ відмовив» — відповідає. Кардинал Вишинський просить вдруге. Єпископ знову відповів відмовно.

Примас пише третього листа ось такого змісту: «На підставі окремих повноважень, уділених мені Апостольським Престолом, категорично жадаю звільнення о. мґра Івана Мартиняка з душпастирських обов'язків у Іо́жівській єпархії, щоб він міг віддатись душпастирству серед українців-католиків».

Єпископ послухав і висловився: «А я не знав, що примас є такий енергійний».

Отець Іван Мартиняк перебрав українську католицьку станицю в Ліґниці з дочерню Модла, а другу дочерню Заменіце поставив на ноги. Незабаром о. Мартиняк став деканом та 22 грудня 1981 р. головним заступником Примаса Юзефа Глемпа. 27 липня 1989 р. іменованій Апостольським Престолом єпископом-помічником ординарія українців-католиків у Польщі Примаса Юзефа Глемпа. Негайно став висвячений Блаженнішим Мирославом 16.09.1989 р. у єпископи в Ченстохові. В січні 1991 р. Святіший Отець Іван Павло II іменував Преосвященного Івана Мартиняка Переми́ським українським католицьким єпископом.

о. Зенон Злочовський

Дальші роздуми над колишнім Кафедральним собором у Перемишлі

(Продовження)

Що мають поляки на Україні, чи відчували вони зміни після краху тоталітарного, атеїстичного режиму, коли до влади прийшли національно-демократичні сили?

Щоб не бути голосливим і не подавати виссаних з пальця інформацій, з якими зустрілись ми в деяких статтях, летючках чи плакатах, скористаймось солідним опрацюванням Адама Хлебовіча «Костел в неволі» („Kościoł w niewoli”, Варшава 1991, Видавництво „Głos”, стор. 116).

«З пере́мінами, які в останніх роках заходили в СРСР, пов'язаний процес реєстрації багатьох нових римо-католицьких парафій (найчастіше була це їх реституція). Щоб порівняти — у 1980 р. у цілій Львівській римо-католицькій архієпархії (тобто у тій частині, яка знаходиться

на території СРСР), відкритих було лише 8 парафій тоді, як у квітні 1991 року число їх зросло до біля 80-и. У багатьох випадках було це зв'язане з поверненням цінних архітектурних пам'яток, таких як храми у Рудках або Жовкві. До релігійного життя повернули також такі важливі римо-католицькі осередки, як Станіславів, Ягайлонський Городок, Чортків, Теревовля чи Жидачів... З 75-и парафій Переми́ської єпархії, яка знайшлася на території України, більше половини наново відкриті. Для прикладу, треба згадати, що у Мостиськнм деканаті функціонує вже комплекс костелів. Дуже повільно відроджується Луцька єпархія. До діючого непереривно Кременця, долучились останнім часом Луцьк, Острог, Рівне і Корець. Найбільше все-таки запліччя римо-католицького костела на Україні — це територія за Збручем, на південному Волині та Поділлі. Тепер діє там у двох єпархиях — житомирській і кам'янецькій — більше 120-и парафій. При так великій кількості нових римо-католицьких парафій проблему становить добір священників. Найчастіше доїжджають вони до кількох, а навіть кільканадцяти парафій. З допомогою приходять їм духовенство з Польщі: священники, монахи й монахині. Серед монахів працюють тепер на Україні приїжджі з Польщі: капуцини, христосовці, паллотини, домінікани й інші...».

Все вказує на це, що українська демократична влада доречно розуміє слово «демократія» і «свобода совісті і віросповідання». Ми не зустрілися ніде з цим, щоб повставали різного роду Комітети захисників, які вводили б політичні елементи з метою перешкодити цій діяльності. А їх все-таки немало в довголітній історії польсько-українських відносин. Щоб припинити цей процес українська влада не трактує своєї політики у відносинах до меншостей як надмірну милостиню, або — як це барвисто формулює п. Жулкевич: «не творять касти „святих корів” з представників національних меншостей» („Pogranicze”, нр 28). Просто створюють умови для доброго самопочування і заспокоювання духовних потреб.

Цитуємо даліше:

«До більш живої, краще організованої діяльності римо-католиків на Україні спричинилися напевно покликані нещодавно до життя польські суспільно-культурні товариства, які діють м.ін. в Житомирі, Кам'янці Подільському, на Буковині, у Львові і тп. Новим явищем було появлення там приїжджих з Польщі єпископів. Перші кроки починив єпископ з Влоцлавка — Роман Анджеєвський, який осінню 1988 р. завітав до кількох парафій на Поділлі і Волині. З цього часу Україну, також Київ, Львів, Одесу, відвідало кільканадцять римо-католицьких ієрархів з Польщі. Для багатьох, був це перший живий контакт з єпископом. Деякі парафії востаннє мали нагоду зустрічати такого гостя перед І світовою війною».

Треба додати, що було це наслідком большевицької революції і дикої боротьби з костелом, не тільки римо-католицьким.

«Увінченням процесу відродження римо-католицького костела на Україні, було призначення Апостольською Столицею п'яти єпископів в цій території. Цим способом, 16 січня 1991 року призначено на посаду архієпископа Львівської архієпархії, дотеперішнього її адміністратора з Польщі, єп. Маріяна Яворського та допоміжних єпископів у Львові — кс. Рафала Керніцького і кс. Марка Трофімюка. Єп. Ординарієм Житомирської єпархії назначений кс. Я. Пурвіньскі, а Кам'янецької — кс. Я. Ольшаньскі. Цим способом, після 40-а років переслідувань, страждань і жертв, цей локальний римо-католицький костел може говорити про повернення до нормального життя. Невдовзі повинні бути організовані єпископська курія, духовні семінарії та інші структури релігійного життя».

У березні 1991 року поляки мали на Україні 197 костелів. З кінцем 1991 р. було їх вже 288. У згаданій праці Адама Хлебовіча, на стор. 122-148 — поданий докладний список костелів та священників, які працюють на Україні.

А який стан посідання греко-католицької церкви у Польщі? Серед 350.000 українців, біля 300.000 це греко-католики, решта православні. Греко-католицький календар на 1991 рік подає, що українська громада в Польщі відбуває богослужіння у своєму віросповіданні в 32 костелах, з чого тільки 27 виключно в їх розпорядженні. В лиших є піднаймами і мають визначені години, щоб відправити свої богослужіння, пристосовуючись до волі власників об'єкту. Не має у них своєї духовної семінарії. На 300.000 вірних греко-католиків у Польщі лише один єпископ, який до речі є членом синоду римо-католицького костела у Польщі, отже самозрозуміло, що підлягає адміністративно Прімасові Польщі, а не кардиналові Мирославу Іванові Любацівському у Львові. Голова Комітету захисників звелів поминути цей факт, а це тому, що львівський архієпископ і інші польські римо-католицькі єпископи, хоч живуть на Україні, не входять до Синоду Української греко-католицької Церкви. А архієпископ львівський М. Яворський не є громадянином України, хоч виконує свої обов'язки саме на її території. Що сказав би голова Комітету захисників, коли б перемиським ординарієм греко-католицької єпархії був громадянин чужої держави? Це ще один доказ на неточну інформацію, що говорить про не найкращі наміри автора звіту п.з. «Оборона Перемиського Кармелю» („Poganicze”, нр.нр. 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 1991). Пан Жулкевич дивується також, чому резиденція перемиського ординарія греко-католицької єпархії знаходиться саме у Перемишлі, а не у Варшаві; вважає на томість за зовсім нормальне бути римокатолицькій митрополії у Львові, а не у Києві.

Проведені зіставлення на основі фактів та цифр, що на Україні, у теперішній момент, припадає 1000 вірних на одну римо-католицьку парафію. У Польщі зате (беручи до уваги костели, де відбуваються греко-католицькі богослужіння), припадає біля 3000 вірних. Коли однак обмежимося до 27-ми церков, де греко-католики є господарями, виходить більше 10-и тисяч на одну парафію. У Польщі на одного єпископа припадає 300.000 вірних, на Україні відповідно до цього 45.000 римо-католиків.

Коментар тут зайвий.

Коротко кажучи, справді треба багато відваги, щоб говорити про однобічність, необгрунтовані вимоги з українського боку та про невідповідне ставлення до польської меншості на Україні. Не говоримо вже про невітідні, шкідливі міжнародні наслідки діяльності Громадського комітету захисників Кармелю для східної політики Ватикану. Через цю «акцію» Перемишль стався «славленим» далеко за кордоном нашої держави. Людині Заходу — кінця ХХ століття, справа ця була зовсім незрозумілою. Нагадувала точніше середньовіччя з релігійними війнами, правду кажучи без палення іновірців на стосах, як це було в Західній Європі, без катування старовірів у царській Росії.

Метою цієї статті є представити справжній стан обговорюваної теми. Хочеться, щоб разом з занепадом тоталітаризму, зник часто практикований у публіцистиці того періоду — дихотомічний підхід до світа, в якому явища є чорні або білі.

Тікає тоді увазі ціла складність і багатоколіоритність дійсності. Якщо свої рації і заходи подається в категоріях святості і бездоганності, то рації супротивників стають за правилом контрасту — посівом сатани. Це омана грізна для психічного здоров'я народу та формування реалістичного погляду на дійсність.

Мирослав Левкович

Як насправді постала Берестейська унія в 1595-96 рр.?

(Закінчення)

І минуло ледве пару місяців від виїзду патріарха Єремії II з України, як у першій половині 1590 р. єпископ Луцька — Кирило Терлецький, Львова — Гедеон Балабан, Пинська — Леонтій Пельчинський і Холма — Діонісій Збируйський, на з'їзді в Белзі рішили нав'язати зв'язок з Апостольською Столицею. Того самого року відбувся синод у Бересті, на якому в червні митрополит під загрозою екскомуніки змусив єпископа Балабана визнати права ставропігії львівського братства. І це було причиною, що згадані вище чотири єпископи 24 червня 1590 р. вислали до короля заяву, що вони рішені підчинитися юрисдикції папи, якщо він загарантує їм ненарушимий східний обряд, а король загарантує їх права та привілеї. Король з вдячністю прийняв постанову поєднання з Римом, обіцяв єпископам опіку й охорону, запевнив їм ненарушимість обряду та рівні права й привілеї з латинським духовенством.

Через наступні два роки на синодах, які мали впорядкувати внутрішні справи української Церкви, головною скріпити владу єпископів через обмеження братств і мирян, були ведені таємні переговори з метою здобути всіх єпископів для поєднання з Римом, як і усталення умов, на основі яких мало б дійти до з'єднання. У синоді в Бересті 1591 р. брав участь Константин Острозький і дуже зацікавився справою об'єднання Церков, що викликало загальну радість, бо князя всі вважали некоронованим володарем України й він міг своїм впливом прискіпити з'єднання. Князь Острозький в листі до папи, в якому просив прислати до його школи грецьких професорів, згадав, що справа з'єднання Церков є для нього чимсь найважливішим, за що готов своє життя пожертвувати. Він, опікун й оборонець «благочестія», після згаданого синоду в Бересті, написав єпископові Потію, щоб на найближчому синоді «з митрополитом і рештою єпископів придумали способи та середники, через які можна би зліквідувати поділ з західною Церквою». Радив у переговорах з Римом домогатися: загарантування збереження східного обряду; видання гострої заборони перетягання на латинський обряд, навіть у мішаних подружжях; зрівняння українських єпископів і священників в правах з латинськими.

Єпископ Потій не доцінив рад князя Острозького й не подав їх навіть до відома іншим єпископам. А то було великою образою для князя й заважило на цілій справі з'єднання. Другою образою для князя було те, що коли митрополит Рагоза в червні 1594 р. екскомунікував єпископа Балабана, то екзарх Терлецький поїхав у тій справі до канцлера Замойського, а поминув князя Острозького — опікуна й оборонця української Церкви. І то було великою помилкою, яка пошкодила справі повного з'єднання.

Справа остаточного закінчення з'єднання протягалася й була затаювана, а принаглив її шойно єпископ Балабан. Скликав він 28 січня 1595 р. до Львова синод

і на ньому виявив план єпископату заключення з'єднання з Римом. Подав причини заключення з'єднання та разом з 40 архимандритами, ігуменами й деякими мирянами зобов'язався зірвати з царгородським патріархом, а признати папу найвищим зверхником української Церкви. У такому випадку митрополит Рагоза був змушений реалізувати план з'єднання, хоча бажав краще підготувати громадянство до такого важливого акту. Скликав на 11 червня 1595 р. обласний синод до Берестя, на якому єпископи зрадагували два письма: одне до папи Климента VIII, друге до короля Зигмунта III. Письма подавали 33 подібні змістом умови з'єднання з Римом п.з.: «Статті до об'єднання з Римською Церквою». У серпні 1595 р. нунцій Маляспіні (1592-1598) повідомив єпископів, що папа приймає всі статті без застережень. Король погодився, що митрополит й єпископи будуть вибрані, а щодо місць у сенаті, то буде старатися, щоб члени сенату дали згоду на це. Король обіцяв дати охорону єпископам перед напастями, запевнив привілеї духовенству, охорону церковним маєтками, братства будуть підлягати єпископам, дозволив на заснування шкіл, семінарій і друкарень.

Під кінець вересня 1595 р. виїхали до Риму єпископи Потій і Терлецький, щоб довершити з'єднання української Церкви з католицькою. До Риму приїхали 25 листопада 1595 р. і вкортці комісія з п'яти кардиналів почала розглядати статті, зрадаговані на синоді в Бересті. Дня 23 грудня 1595 р. у Ватикані у присутності кардиналів і дипломатичного корпусу відбувся торжественний акт з'єднання. Між іншими єпископ Іпатій Потій відчитав по-латині Ісповідання Віри та склав присягу вірності папі на св. Євангеліє, а єпископ Кирило Терлецький доповнив те саме по-українськи. Згодом папа Климентій VIII зі сльозами в очах виявив велику радість з приводу повернення української Церкви до Апостольської Столиці та переслав апостольське благословення для цілого українського народу. Крім того папа на пам'ятку з'єднання проголосив буллу: „Magnus Dominus et laudabilis nimis” та казав вибити золоті й срібні медалі з латинським написом: „Rutgen recessit”. Два місяці опісля, 23 лютого 1596 р. папа видав другий декрет: „Decret Romanum Pontificem”, який признав широку самоуправу Київській Церкві та визначив рівнопатріарші права київським митрополітам. Врешті папа поручив митрополитові скликати синод і урочисто проголосити Унію української Церкви з вселенською католицькою Церквою.

Коли митрополит Рагоза в жовтні скликав синод до Берестя Литовського, тоді на час тривання синоду приїхав князь Острозький з 200 озброєними в гарматі вояками, 23 послами, з представниками 14 братств, кількома архимандритами та багатьма священниками й без дозволу короля відбув проти-синод. Опозиційна акція князя спричинила відступство від з'єднання з Римом львівського єпископа Балабана та перемиського єпископа Копистенського. З Царгороду приїхав на проти-синод протосинкел Никифор, якого опісля ув'язнено як турецького шпигуна. Третього дня синоду, 8 жовтня 1596 р. митрополит з єпископами в церкві св. Миколая списали акт З'єднання за постановами Флорентійського собору з 1439 р., яким визнали над собою владу папи та приступили до спільноти з католицькою Церквою. Наступного дня по безуспішних спробах поєднання обох синодів наступило урочисте проголошення З'єднання, тобто Берестейської унії.

На закінчення проти-синоду прихильники князя Ост-

розького зрадагували універсал і внесли його до Литовського трибунальського суду. У тому універсалі з 9 жовтня 1596 р. засуджено Берестейську унію та з'єднаних, зложено приречення не визнавати Унії, але всіма силами та засобами поборювати її. І почалася затяжна боротьба проти Унії на сеймиках, де редаговано інструкції для послів і на сеймах, де православні жадали скасування Унії та української католицької Церкви, а також зміни митрополита й єпископів на інших ієрархів. Дійшло до нападу на митрополита Рагозу під час його візитації в Слуцьку, ледве побожні люди його врятували. Нез'єднані вважали з'єднаних зрадниками «благочестя», а латинники не вважали з'єднаних повноправними католиками, бо задержали свій східний обряд.

Берестейське з'єднання було однак революційним актом української Церкви, який був конечний, щоб не втратити своєї тотожності в тяжких умовах по заснуванні московського патріархату, щоб стати повноправним членом вселенської католицької Церкви та користуватися скарбницею західної культури для добра не тільки Церкви, але й українського народу. Творці церковної Унії в тодішньому часі були, можна сказати, радикалами та революціонерами, бо зірвали з консерватистами та церковними братствами, започаткували відродження релігійного й суспільного життя на західно-європейських зразках під покровом Апостольської Столиці.

о. Мирослав Шегда

Церква в день її оновленого 25-ліття

У маєстаті краси і архітектурної вартості церковних споруд, церква в селі Гребенне не має собі рівної. Вона побудована у 1697 році на стрімкій високій горі південного Розточа і царює, а вірніше царювала колись століттями над близько 300-родинним селом мирних і працелюбних його жителів. Церква була душею села. У ній хрестились діти, вінчались молодята, молились усі покоління, вмирали й хоронили покійних і життя пливло спокійно. Мінялись адміністрації, уряди, устрої, політичні системи, а то й епохи, вихором проганялись війни, несучи з собою жертви й недостаток, однак село жило своїм життям, оновлювалось, зберігало свої традиції, тотожність, свою предківську духовність.

Прийшов пам'ятний 1947 рік. Село опустошило, життя завмерло, а церква перестала жити. Залишилась як історичний свідок і вистояла до наших днів. Щасливим збігом обставин, церква зберегла себе перед зловіщими людьми та їх нищівними руками. В село поселилося кільканадцять польських родин, а за якийсь час, повернуло кілька родин колишніх виселенців. Церква змінила свою функцію служіння. Сталася дочернюю римо-католицькій парафії в Любичі Королівській.

Такий стан тривав 17 років. За той час змінився дещо вистрій церкви. В долішніх партіях розібрано іконостас і розставлено його частини на бічні стіни. Знищено

На місцевому цвинтарі збереглася могила довголітнього пароха с. Гребенне о. Богдана — Ніля Ломницького (1895-1915 рр.), його синів і Олександра Козловського, відомого українського поета, якого над могилою прощав Іван Франко. На фото: таблиця надмогильного хреста.

царські ворота. Після того (14.11.1957 р.) воєводський консерватор рішуче заборонив dokonувати будь-яких змін внутрішньої інфраструктури і зовнішнього вигляду споруди. Зроблено точну інвентаризацію з описом збереженого майна і церкву визнано пам'ятником архітектури першого класу під охороною Міністерства культури.

Для збереження пам'яті слід згадати душпастирів з села Гребенного, які служили в церкві і давали послуги бідним, формували його духовність, культурний і національний рівень мешканців села, поширювали освіту, служили порадами, несли поміч у потребі, жили їхніми турботами та їхнім щоденним життям. Сьогодні важко встановити прізвища усіх. Нестача належних документів і час, затерли пам'ять про багатьох з них. Тому згадаймо хоч деяких, які служили парохами або співробітниками в церкві протягом останнього сторіччя, з надією, що оці рядки прочитають люди, які відгукнуться і зможуть дещо доповнити.

Ось вони, священики: о. Володимир Косоносський (? — 1887 р.) — похоронений на місцевому цвинтарі. На його могилі залишилась долішня частина надмогильного хреста. За переказом старших людей, на час парохування о. Косоносського припадає розбудова церкви на трибання.

За час 1886-1893 років брак достовірних даних. Посередині цвинтаря збереглася гробниця, у якій, мабуть похоронено священика. Зараз цю гробницю відремонтовано на капличку.

У дальших роках в Гребенному служили: о. Павло Власевич (1893-1894 рр.), заступав коротко (1894 р.) о. Іван Гавришкевич, через рік адміністратором був о. Теодор Савойка (1894-1895 рр.). Про цей період брак ближчих даних.

Довголітнім парохом в селі Гребенне був о. Богдан-Ніль Ломницький (нар. 1864 р.), парох 1895-1915 рр.). Похоронений на місцевому цвинтарі разом з Олександром Козловським — знаним українським поетом. На могилі заховався пам'ятник в роді камінного хреста з пропам'ятною таблицею з бронзи. Олександр Козловський у свій час перебував на плебанії в родині Ломницьких, як лікувальник на туберкулоз легенів. Там і помер. Він був споріднений з дружиною о. Ломницького. Донька Ломницьких Олександра-Стефанія вийшла заміж за о. Смолку з Угринова. У 1914 р. австрійські жандарми арештували о. Ломницького, коли він ще спав. Устиг лише взути один черевик і так босоніж повели його до Рави Руської (7 км), де побито його до крові. Незабаром о. Ломницький помер.

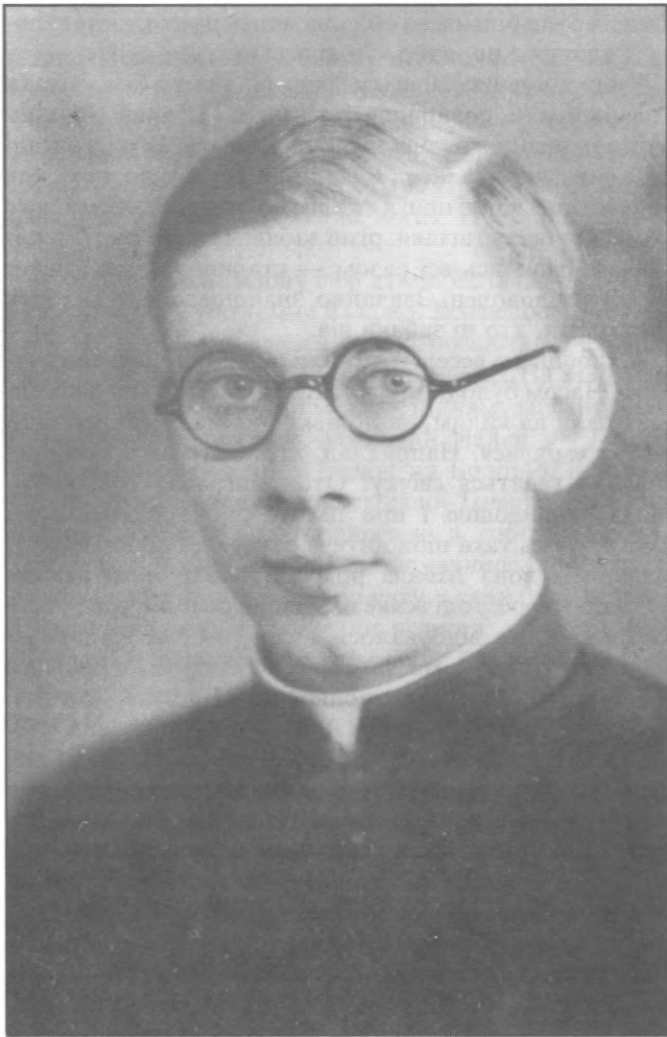
Після того два роки в парафії були: о. Адриан Леонтович — парох із Тенетиськ, о. Антоній Яців — парох з Махнова і о. Євген Ломницький, син о. Богдана Ломницького — співробітник з Тенетиськ.

Довше затримався о. Степан Ничай (нар. 1879 р., парох 1917-1923 рр.). У нього було 7 своїх малих дітей, яким змушений був присвятити чимало уваги й часу, тому-то нічого не відомо про його якусь громадську діяльність.

Отця Ничая підмінив о. Шасний Раставецький, який служив парохом в Гребенному найдовше (нар. 1865, 1923-1939 рр. і 1941-1947 рр.), бо аж 24 роки. Похоронений на місцевому цвинтарі. Українські родини, які зараз живуть в селі, поставили йому надмогильний пам'ятник з трираменним хрестом, бо так велів ще за свого життя. У нього була дружина і троє дітей. Зять і син були адвокатами. Це була родина о москвофільських політичних орієнтирах. Не були відкриті на долю селян, інакше кажучи, замкнулися у своїй «аристократичній» поведінці, спілкуючись тільки з рівними собі. Діти і внук о. Раставецького не включилися у просвітний рух, який тоді несла «Просвіта». Це все у великій мірі заважало на розвиткові освіти й культури селян тоді, коли село не спроможне було видати 3-поміж себе світлих людей, діячів культури, коли в селі існувала лише 4-класна двомовна школа, коли майже ціле село, щоб прожити, працювало у маєтках польського магната Павла Сапегі. Отець Раставецький не стався для села світлою людиною, не дивигнув його з темноти і застою, зате на старість отцеві парохів довелося доживати в чужій селянській хаті, таки під доглядом селян. Таку гірку правду, хоч з прикритістю, доводиться згадувати. Ще з Сілеця Белзького, де о. Раставецький був парохом, у 1914 р. за свої автентично москвофільські переконання сам Отець і його діти були запроторені австрійцями до Талергофу. Потім, за час парохування у Гребенному о. Раставецький ще до війни побудував великий дім в селі Горинець біля Любачова. Після війни цей будинок перейшов на власність держави. За нього довгі роки процесувався син Осип Раставецький. Не досягнувши нічого, помер у 1961 р. в Лодзі.

Співробітниками о. Раставецького були: о. Омеліян Кульчицький (1933-1937 рр.), о. Михайло Греділь (від 04. до 11.1937 р.), о. Степан Страхирицький (1937-1938 рр.), о. Василь Миронович (1938-1939 рр.; зараз живе на Львівщині), о. Ярослав Бурдяк (1939-1940 рр.) і о. Нестор Матейчак (1940-1941 рр.). Усі вони були коротко і не змогли виявити якоїсь більшої громадської активності.

Останнім співробітником о. Раставецького був о. Роман Бача (10.08.1943-19.06.1947 рр.). Він був дуже

Останній із сотрудників парафії у Гребенному о. Роман Бача (1943-1947 рр.).

любленим і вельми шанованим священиком. До Гребенного прийшов зараз після закінчення духовної семінарії у Перемишлі. Зразу взявся за культурну і громадську працю на селі. З'єднав собі селян, а передовсім молодь. Зорганізував Церковне братство, до якого належало 64 хлопців і дівчат. Навчав і пояснював чесноту християнського виховання, поборював куріння і пиття алкоголю. Зорганізував бібліотеку українських книжок, сам читав і заохочував інших читати. Одним словом став душею села і щирим другом молоді. Зробив більше протягом 4 років, ніж його попередники за довгі роки. У цей кошмарний 1947 рік о. Роман Бача змушений був залишити село на три дні перед акцією «В» і податися на «внутрішню еміграцію», на блукацьке життя. Під чужим прізвищем, як кс. Юзеф Квятковскі, через якийсь час перебував в одному з монастирів Кракова, де разом з іншими нашими молодими тоді священиками, підготовлявся до душпастирської служби в римо-католицькому обряді. 10 років служив вікарієм в римо-католицькій парафії недалеко Піньчова. Там несподівано помер 30 липня 1960 року, на 46 році життя, де й похований на місцевому цвинтарі.

(Далі буде)

Михайло Козак

МОЇ ВЕЛИКОДНІ

Я завжди любила село з його звичаями й святами. З усіх свят, які у нас святкували і святкують люди, я найбільше люблю Великдень. Може тому, що це свято зв'язане з весною, з забавами, гагілками, розмаїттям звичаїв...

Пригадую, що дитячі роки, прожиті в селі Сушиця Велика, зимою я багато просиджувала дома. Була одиначкою. На Різдво з колядниками не підеш, бо простудишся, на ковзанку не йди, бо можеш зламати ногу, на лижах можеш скрутити голову і т.д. Хіба, що часом з дітьми на санчатах трохи поїздила або в неділю з мамою кіньми санкувалась ген-ген за село аж до лісу.

Зате як тільки зійшли сніги, вже напровесні я вихором літала селом. Мамо, отам мажуть якоюсь синьою фарбою хату, так смішно, чи можу подивитись? Мамо, Олена розмальовує піч когутиками, хоче, щоб їй допомогти. Мамо, у Касі приготівляють краски для писанок, чи можна мені побігати?

А коли було ближче Великодня, я зникала з хати, бо малювала з дівчатами писанки та гляділа і примірювала всі їхні обнови. Був звичай, що на Великодні свята діти, а то й старші мусили мати щось нове з одягу.

У Страсний тиждень треба було в церкву бігти. У Велику середу на «Поклони». В четвер на «Страсті», у Велику п'ятницю було «Покладення плащаниці». Перед самими святами дома великий рух. Завжди заганяли мене до якоїсь роботи.

Зате вже на Великдень — просто рай! Хоч треба було рано вставати, але як приємно було співати «Христос воскрес» та інші святкові пісні. А який хор був! У кожному нашому селі якже гарно співали, які були солістки і солісти. Дзвінки, молоді голоси! Які складні мелодії виспівували. Веселим і приємним був час свячення пасок. Святили після богослужіння біля церкви. Великі паски приносили в білих плахтах жінки, частіше, однак, робили це чоловіки, бо деякі були такі великі, що для того, щоб їх вийняти, треба було розбирати піч. Господині й дівчата, всі в нових гарних хустках, тримали кошики з яйцями, писанками, ковбасою, маслом, сиром, хріном. Священик ходив та святий Божі дари і, звичайно, посміхався. Бувало не раз, він ніби ненароком, покропить кропилом по цих нових хустинах і корсетках, і жінки здійсмають такий гамір, що співу дяка не чути, тільки одне: ї... ї....

У цей час починали дзвонити дзвони... Здається, й до сьогодні я чую цей величавий передзвін і не раз повторюю слова поета Б. Лепкого:

А дзвони дзвонять, дзвони дзвонять, дзвонять дзвони,

Перлові звуки з вітром гонять в перегони.

Перлові звуки підлітають ген аж до неба

Чогось шукають й питають: щось їм треба...

У нас були три дзвони, а кожен мав інший тон, які поєднувались у гармонійну мелодію. І пам'ятаю: хоч багато хлопців дзвонило, однак один був у селі дзвонар, який так видзвонював, що молодецький великодній передзвін був найповніший, найсвятковіший. У нього

мідяні серця дзвонів обзивались людським голосом, зітхали, веселились, сміялися.

В хаті свячене. Заставлений цілий стіл: шинка, ковбаси, холодець, індик, гуска, паска, глазуровані бабки, торти, тіста, плесканки сира, масла, яйця й писанки та багато іншого, а все прибране барвінком. Найважливішим для мене був баранчик, якого мій вуйко різьбив із масла. Я дуже стерегла, щоб він до кінця свят не розплився, або щоб коти його не злизали, бо вони завжди дуже підкрадалися до нього.

Найкращим було великоднє пообіддя. Часто бувало вже тепло. Село купалося в сонці, мідяному передзвоні та веселих тонах веснянок. Вулицями на цвинтар бігли насамперед діти, потім дівчата, за ними парубки, після них поважно крокували господарі й господині. Велике кладовище біля церкви завітало широкими кольоровими спідницями, здавалося дівчата в них не йдуть, а плывуть. Оцих спідниць я чіплялась і бігла за ними. Мене брали на руки і чим я не була: жучком, дженьчином, або просто... сиділа у когось на плечах. А дівчата співали:

*Ходить жучок по долині,
А жучиха по ялині,
Грай, жучку, грай, небоже,
Най ти Панбіг допоможе,*

Або:

*Дженьчинок, бреньчинок вилітає,
Високо ніженьку підіймає.*

При цих піснях дівчата ставали у два ряди, а менші діти ходили по їхніх злучених руках.

Коли я стала старшою, виводила й співала з дівчатами «Жельмана». Була це гагілка, ще з панщинних часів, коли-то єврей-орендар «Жельман» приїжджав відчиняти людям церкву:

*Іде, іде Жельман, іде, іде его брат.
Іде, іде Жельманова і вся родина... і т.д.*

Дівчата ставали в два ряди, спочатку підходили до себе, опісля віддалялись і так напереміну.

Улюбленою гагілкою в нашому селі була «Галя». Дівчата бралися за руки і живе коло, як перстень — самоцвіт, сколихувалось і дівчата співали:

«Ой чого ж ти не танцюєш Галю? Галю?», а одна всередині відповідала:

*Бо не маю черевичків кавалеру
Я ти справлю черевички, Галю, Галю.
А я пану подякую, сама собі потанцюю —
кавалеру.*

Питання повторюють, а Галя постійно відповідає, що не має «кошулейки, спідничейки, хусточейки і перстенечка». За обіцяний перстень Галя у кінці співає:

*А я пану подякую, а я пана поцілую — кавалеру.
А я пана поцілую і з тобою потанцюю —
кавалеру.*

Подібно в колі відбувались гагілки «Ой не ходи качороньку, в гороховім вінку», «Чорнушко душко, вставай раненько, мийся, чешися красно вберися, хотять тя люди взяти, мишляють тя заміж дати».

При інших піснях дівчата крутились швидше і мерехтіли райдугою голубі, червоні, зелені, рожеві спідниці та корсетки і білі сорочки.

Неприємним в ці свята були «обливані понеділки», але дівчата їх по «геройськи» витримували. Часто,

коли їх було більше та об'єднавшись разом, діставалося й хлопцям порядне «водолиття».

Коли я вже навчалася у гімназії, в мене було кілька товаришок й товаришів у Хирові, Старяві й один вчитель з нашого села Сушиці Великої. В усі три дні свят ми зустрічалися. Бувало, я їздила до них, але найчастіше вони приїжджали до мене. Тоді ми вже дома починали гагілки, різні забави і спів. Був гарний звичай: бавились всі разом — старші, молодь і діти, і всі були вдоволені. Звичайно, знайшовся завжди хтось із старших, хто ці забави вів.

А хлопці, які веселі й дотепні були! Все щось вигадували. Часом було це щось таке смішне, що ми, дівчата, аж сідали на килим, на долівку і не мали сили встати — так сміялися. Наприклад, хто сьогодні з молодих знає, як гаситься свічку? Отож вигравав той, хто її гасив якнайдовше і при цьому робив різні смішні жести. А ось така ніби дитяча забава — «Вію вінець», скільки ж вона давала розради. Коли помешкання було просторе, тоді всяке плетіння, розплітання, перплітання вінка відбувалося в хаті, а коли воно було мале, тоді бігали ми за поріг з гамором, співом та сміхом. Були ще такі забави, як «Пошта», «Дитячі фарби», «Третяк» та інші. Дуже смішно виходив «Телефон». Хтось, звичайно, «посилав» початок вірша, пісні чи якусь приказку, а на кінці хтось відбирав страшенно перекручені слова. Хто перекрутив — платив фант. Щоб його викупити, мусив чинити те, чого забажали присутні. Отже були вишукані декламації, спів, танки, поцілунки... Одного разу найбільш веселому та по-спортсменськи спритному хлопцеві сказали: «Мусиш стати на голові». До цього побилися й об заклад, чи аби зуміє він це здійснити. Хлопець вмить це виконав. Станув на голові, але... на дівочому ліжку, застеленому біленьким льняним прегарно вишиваним накривалом...

На другий чи третій день свят молодим уже хотілося потанцювати. Двоє з-посеред нас вміло грати на фортепіано. Коли ми хотіли хоч трохи покрутитися або коли не було під рукою ніякого музичного інструменту, хлопці на усних гармоніях або на гребенях справляли таку музику, що здавалось вся хата танцює. Як згадую це, то й сьогодні сміюся. Хто ж з хлопців сьогодні заграє на гребені до танцю?

Сумні і голодні були свята у воєнні роки. Молодим не хотілося ні бавитись, ні сміятись. І гагілки виконувалися ті найбільш повільні — так тільки, щоб підтримати традицію; не було обнов і цього веселого свячення пасок; дзвони якимось сумно дзвонили...

Пам'ятаю два найбільш голодні роки. Приїжджала я до дому у Велику п'ятницю на свята. Нічого ще не підготовлено. Мама показувала мішочок білої муки і немов виправдовувалась: «Щойно вчора ми це роздобули, а сьогодні будемо пекти бабку і торт. Коли вистачить цукру і яєць, тоді буде й сирник. На свята забили ми курку. У людей голод. Добре, що в нас корова доїться...».

Може найсумнішими були свята, які я пережила в селі Щавнику на Лемківщині, тоді, коли його мешканці виїжджали. Здається, що й природа сумувала разом з ними... Ще було темно. З усіх сторін йшли люди на Воскресну утрень. Світало, та сонце не

сходило, закривали його густі хмари. Небо стояло темне. Низенько над лісами нависала синя мряка, в якій гинули вершки гір. Довкола церкви мовчки стояли люди — декотрі під тинами, декотрі під старими високими смереками, інші під вербами, що вкриті бруньками ледь почали зеленіти. Прийшли сьогодні всі, хто тільки міг встояти на ногах. Прийшли на свій останній тут Великдень...

Пройшли роки і знову пам'ятний Великдень 1957 р. в Перемишлі. Було темно й гарно. Зазеленілися береги Сяну. В садах розвивався бузок, розквітали черешні і вишні, червоніли пуп'янки яблунь і груш. На Замковій горі в парку птахи своїм щебетанням заглушували розмови, зеленіла трава, закривалися фіалки.

Після Богослужіння в церкві на Болоню, вечором багато людей сходилося до світлиці Товариства в Народному домі. Жінки приносили з собою свячене. Кожна хотіла тим, що мала найсмачніше, поділитися з іншими. Робили ми чай або каву, і якже було весело! Ділились свяченим, складали вітання, знайомились, жартували, сміялись. А потім співи й співи без кінця. І які пісні тоді не виспівували — сумні, веселі, гагілки... Весело було молодим, приємно й веселіше ставало на серці старшим. Так було протягом цілих трьох днів. Тоді була у нас секретар Головного правління Ольга Васильків. Вона передала вітання від земляків з Західних земель. Говорила, що часто її питають про Перемишль, про наше життя, працю, цікавляться реальними здобутками. І відтоді ми кожного року святкуємо Великдень у Перемишлі. Хоч не в церкві, але проте у великому храмі, переповненому людьми відбуваються Богослужіння. (Цей храм вже зараз є нашою кафедрою, яку подарував нам Папа Іван Павло II.) Священики, часто кількох разом з парохом о. митр. Т. Майковичем, велично співають, а хор під керівництвом Володимира Пайташа чудово виспівує багато складних мелодій. Хоч і довга Богослужба, не хочеться йти до дому. Великдень 1991 року велично записався в історії греко-католицької церкви у Перемишлі, бо вперше відправив Богослужбу Перемиський владика Іван Мартиняк. На Великдень я ніколи не можу дійти до дому (бо ж просять, забирають до себе знайомі або рідня, ще й гніваються, коли не йду до когось). Щоб не було оцього гніву я придумала в одні свята гостювати у трьох родин — цих, що найштірше мене запрошують. Їсти дуже не хочеться, бо вдома теж усього досить. Йдеться про те, щоб тільки поділитися свяченим. В одних з'їм сніданок, у других обід, у третіх підвечірок і — додому. Другого дня запрошую всіх до себе. На жаль, на другий день після «троїстого» святкування, бува, що людина спрагла тільки самоти і відпочинку від свят. І тому, я більше такого не роблю. Хай і цілий тиждень, а таки ходитиму по гостинах: бо ж кажуть — приємне слід ділити по трохи.

Де не була б я, де б не поїхала на Великдень завжди повертаюсь до Перемишля, щоб бути дома. Здається мені, що так гарно, так приємно й велично у цей день може бути тільки тут — у моєму місті, зі знайомими людьми й ріднею.

Наталія Волошинська-Ожибко

СОРОК П'ЯТЬ РОКІВ МОВЧАЛИ

Один із трьох хрестів на могилі помордованих.

У селі Малковичі, біля Перемишля, майже 46 років тому сталась трагедія. Тільки тепер стало можливим увічнити пам'ять жертв тих часів.

Досі в нашій історії (мабуть, тому що це наша історія) не відображені події, які пов'язані з депортацією українського населення з території Західної Галичини, що тепер становить частину Польщі.

Страшна людиноненависницька політика долю народів звела до фігур на шахівниці, якими можна бавитись виключно державним мужам.

...У Тегерані союзники погодилися щодо переміщення великої кількості людей між Польщею і СРСР. Коли Рузвельт спитав Сталіна, чи він планує переселення, Сталін відповів рішуче: «так». На цій підставі дня 9.09. і 22.09.1944 року польський люблінський уряд підписав угоду про переселення з Білоруською, Українською та Литовською радянськими республіками.

На тлі великого кривавого моря, де в загальній масі потонули жертви праві і неправі, виправдані і даремні, але непоправні, незагойні — не розгледіти вже кривди, що була завдана людям Західної Галичини. Й справді,

чи не дрібно у мільйонах загиблих виділити сукупність мирного населення, яку було призначено на розпорощення і вигнання з їх одвічно прадідних земель...

У нашому селі Малковичах, що лежить десять кілометрів на північ від міста Перемишля, споконвіку жили українці. Поляки до нас приїхали після першої світової війни. Польський уряд у 20-х роках продавав землю полякам; українців не приймали на державну роботу. До 1939 року в селі Малковичах було двадцять шість польських і 190 українських дворів.

У 1939 році згідно з пактом Ріббентроп-Молотов нашим селом, яке лежить на лівому боці річки Сян, заволоділи німці.

...Друга світова війна наближалась до кінця. В липні 1944 року на терени Надсяння прийшла Червона армія. Поляки, надівши червоні пов'язки, зняли війта українця Петра Ковальчика, поставили війтом поляка Вархолу і вночі нерідко грабували українців.

У Червону армію було мобілізовано 18 українців, з яких 8 загинуло, а 10 дістали поранення.

У ніч з 17 на 18 квітня 1945 року польські терористи влаштували різню в селі Малковичах і вбили таких осіб:

Бень Гнат	рік народження невідомий	Кузьма Марія	1866
Бень Пелагія	"	Ковальчик Петро	рік народження невідомий
Вінар Дмитро	1908 р. н.	Ковальчик Єва	"
Вінар Марія	1904	Ковальчик (дитина)	"
Вінар Марія Стеф.	1944	Ковальчик (дитина)	"
Вінар Омелян Андр.	1927	Ковальчик Агафія	"
Вінар Олексій	1917	Ковальчик Дмитро	1922
Волос Іван	1905	Ковальчик Михайло	рік народження невідомий
Волос Юлія	рік народження невідомий	Кордіяка Анастасія	1918
Волос Омелян Ів.	1932	Лісний Андрій	рік народження невідомий
Волос Марія Ів.	1934	Лазуба Стритін	"
Войтів Микола	1890	Лазуба Анна	"
Войтів Таціянна	1898	Лазуба Марія	1875
Войтів Петрина М.	1930 (1927)	Лазуба Анастасія	рік народження невідомий
Войтів Любомир М.	1934	Лазуба Настуня	"
Гіжовська Марія Андр.	1911	Лазуба Матрона	"
Гіжовська Ірина Ів.	1934	Лазуба Андрій	"
Гіжовська Стефанія Ів.	1932	Лазуба Таціянна	"
Гіжовський Петро	1893	Лазуба Стефанія	1939
Гижий Антон	рік народження невідомий	Лазуба Петро	1898
Гавриляк Гнат	1870	Лазуба Неля	рік народження невідомий
Гавриляк Анна	1921	Лазуба І.	"
Гавриляк Марія	1927	Лазуба Марія	(1931)
Гижа Єва	рік народження невідомий	Лазуба Зеня	рік народження невідомий
Дмитраш Розалія	"	Лазуба (грудна дитина)	"
Іличок Ярослав Фед.	1940	Лазуба (дитина)	"
Іличок Михайло	1902	Лазуба (дитина)	"
Іличок Антон Мих.	рік народження невідомий	Лоза Михайло Вас.	1920
Ілик Михайло	1867	Олег Матрона	рік народження невідомий
Ілик Анна Фед.	1875	Пелех Андрій Ф.	1883
Ілик Володимир Ів.	1933	Пелех Оксана Андр.	1927
Ілик Ярослав Ів.	1935	Пелех Наталія Андр.	1932
Ілик Ірина Ів.	1940	Пелех Євгенія Андр.	1934
Іваньо Матрона	рік народження невідомий	Падовський Петро	рік народження невідомий
Кордіяк Максим	1866	Падовська Марія	"
Кордіяк Іван	1903	Полуйко Стефан	1895
Кварцянна Анастасія	рік народження невідомий	Полуйко Анна	рік народження невідомий
		Пітуля Анастасія	1878
		Пітуля Стефан	1939
		Пітуля Анна	1922
		Пітуля Олег	1943
		Пелешак Петро	1909
		Пелешак Андрій Мик.	1897
		Пелешак Анастасія	рік народження невідомий
		Пелешак Омелян Андр.	1937
		Пелешак Ярослав Андр.	1939
		Пелешак Ксеня	рік народження невідомий
		Пелешак Володимир	
		Петр.	1920
		Полуйко Василь	1885
		Полуйко Юлія	1890
		Полуйко Стефанія (німа)	рік народження невідомий
		Полуйко Катерина	"
		Пітуля Марія	1905
		Пітуля (діти Марії,	рік народження невідомий
		Пітуля найстаршому	"
		Пітуля було 10 років)	"
		Петричко Тимко	1875
		Петричко Іван	1908
		Ривак Іван	1885
		Ривак Марія	1890

Ривак Євгенія	1929
Ривак Іван	1927
Стримінський Юрій	рік народження невідомий
Стримінська Ольга Андр.	1919
Хмельовський Володимир (Хмельовська)	рік народження невідомий
Поливка Катерина	1904
Ханас Марія	рік народження невідомий
Ханас Андрій Дм.	1933
Ханас Стефан Дм.	1935
Ханас Марія	1880
Ханас Ольга Ів.	1920
Ханас (дочка Ольги)	рік народження невідомий
Ханас (син Ольги)	"
Ханас Василь Мих.	1913 ?
Ханас Стефан	рік народження невідомий
Ханас Петро Ст.	"
Яремик Наврило	1897
Яремик Анастасія	рік народження невідомий
Пелешак Єва	"
Ковальчик Омелько	1934
Ковальчик Стефанія	рік народження невідомий
Карпінський Стефан	"
Карпінська Анна	"

У ту ніч були поранені: Марія Ілик, 1911 р. н., Ольга Іличак, 1932 р. н., Дарія Віняр, 1938 р. н., Марія Віняр, 1942 р. н.

Трупи лежали три дні, ніхто в село не навідувався, хоча вузлова залізнична станція Журавиця, де стояли більшовицькі війська, знаходилась за три кілометри від села. Вбитих хоронили похапцем уцілілі односельці, які щохвили чекали нового нападу. Похорон провадив священник Лісак із сусіднього села Валяви. Допомогали люди з сусідніх сіл, бо деякі родини загинули повністю і не було кому хоронити. Наступного дня почалося ганебне виселення уцілілих.

Відбувались ці злочини над нашим народом у час, коли всьому світові було проголошено гуманні принципи. А далі 45 років мовчання. 45 років не давала спокою думка «Никто не забыт и ничто не забыто», замовчувалася одна з найбільших трагедій українсько-го народу — трагедія народовбивства на Надсянні.

У листопаді 1989 року у Львові при Українському фонді культури та регіональній історико-просвітницькій організації «Меморіал» було створено товариство «Надсяння». Одним з його завдань є збереження і розвиток культурних надбань українців Надсяння. Організація українців у Перемишлі під керівництвом Мирослава Сидора добилась дозволу на увічнення пам'яті невинних жертв у селі Малковичі.

Зараз ведеться пошук прізвищ тих, хто загинув (наведений список далеко неповний) для пам'ятної дошки. Збираються кошти на пам'ятну дошку і могилу. Прохання: хто знає що-небудь про трагедію Малковичів, надсилайте свої споми́ни до часопису «Поклик сумління».

*Мирослав Падовський,
Микола Пелех
уродженці села Малковичі*

ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ «НОВИНИ»

ІНШИЙ ПОГЛЯД НА ТЕМУ ТРАГЕДІЇ В МАЛКОВИЧАХ І НЕ ТІЛЬКИ...

Від певного часу щораз частіше зустрічаємо на сторінках преси статті, присвячені т.зв. «важкому» українсько-польському сусідству. Позиція деяких авторів полягає у відході від однобічного висвітлення цієї проблеми виключно у чорно-білих кольорах. Чорні — з українського, білі — з польського боку. Це — слушна позиція (щоправда значно запізнена, але краще пізно, ніж ніколи) передусім з морально-етичної точки зору, по-друге, так підказує здоровий глузд. Кожному зрозуміло, що не буває народу суцільно складеного із невдячних злочинців, а іншого — із шляхетних ягнят. А саме так висвітлювались ці питання у «багатющій літературі», протягом всього часу існування ПНР. Не всі автори відмовились від цього методу і в посткомуністичний період. Інший варіант підходу ґрунтується на «політиці реалій», тобто врахуванні подій, що відбуваються за східним кордоном. Вони вказують на те, що «імперія зла» нарешті розпадеться. Польща, хоче вона цього чи ні, набуде безпосереднього сусіда — 52-мільйонний український народ. Звідси випливає найпростіший висновок: з цим народом треба бути у нормальних відносинах. Таке завдання було б доволі складним, якщо брати до уваги сформований за час ПНР і не тільки стереотип українця, добре відомий українській інтелігенції по тому боці кордону.

Хочу з приємністю підкреслити, що Ваша газета, протягом останніх місяців, поряд з «Газетою Виборчою», «По-Просту», «Тиждником Повшехним», а у нашому регіоні — «Життям Пшемиським», вміщує статті, метою яких є зближення обох народів і ліквідація т.зв. «білих плям».

Все це — для вступу. Звертаюсь до Вас після прочитання статті п. Яна Міщака, опублікованої у «Магазині Новин» (нр 82). Це — класичний приклад виступу в дусі недавнього минулого. А отже — недомовленості, плутанина думок, відсутність бажання з'ясувати правду, підбір фактів, без урахування взаємозумовленості причин та наслідків і т.п... Тут з'явилося також і щось нове, якого досі ми не зустрічали. Виявляється, що у 1939/40 рр. уже існували українські банди. Де, якого кількісного складу, політичного профілю? — Не відомо. Читач, напевне, пов'яже їх з УПА. На сьогоднішній день як у Польщі, так і на Україні маємо численні матеріали, що засвідчують, як сотні тисяч українців і поляків вивозили до Сибіру, кидали у в'язниці, а у червні 1941 року, перед приходом німців, по-звірячому мордували в'язнів на Західній Україні. Про те пише українська преса у Львові, Києві та ін. Більшовики з лютим завзяттям нищили все, що українське, отже, як могли за таких умов діяти «українські банди»? Хочу додати, що УПА була організована 12 жовтня 1942 року частиною керівництва ОУН, котра залишилась на волі й боролась проти гітлерівців. Степан Бандера, його заступник Ярослав Стецько, а також інші провідники з липня 1941 року знаходились у найважчій в'язниці Заксенгаузен, де С. Бандера вів переговори з генералом Стефаном Ровецьким «Гротом» — головнокомандуючим АК. Про це можна дізнатися із книжки: «Стефан Ровецький у реляціях» (Інститут Видавничий Пакс 1988).

Звернімось до фактів, які могли б бути смішними, якщо б не були глибоко трагічними... Так ось читаємо розповідь п. Градецького із с. Орлів, котре сусідє з Малковичами, про те, що прийшла якась група (а п. Редактор не з'ясує, яка саме) і залишається невідомим навіть, якою мовою розмовляли її учасники. Отже читач, роками годований інсинуаціями, що українці (мовою преси — «українські націоналісти») мордували не тільки поляків, росіян та євреїв, але також і своїх, може припустити, що злочин у Малковичах це також їх робота (?). Наступний співбесідник пана Редактора, п. Юзеф Навойський (як впливає з тексту, в 1943 уже жонатий, отже людина доросла), говорить про спалення села Острова, розташованого у Грубешівському повіті, ще перед 1951 роком, отже — до проведення прикордонного обміну. Наводжу цитату з книги Єжи Маркевича: «Партизанський край — Замойщина» (1980 р. видання, с. 174): «Відділи українські 5 квітня 1944 року провели атаку на Острів. Дійшло до завзятого бою, під час якого або ж у палаючих будинках загинуло біля 300 поляків — виключно чоловіків. Село згоріло дотла. Діти і жінки врятувались»

Пан Ю. Навойський зовсім не згадує (а п. Редактора зовсім не цікавить), що під час цієї безглуздої й братовбивчої війни у 1943-44 роках, у тому ж Грубешівському повіті, вирізували й палили українські села, як

наприклад, село Сагринь. Наводжу цитату із журналу «Нурт», який виходить у Познані (1984 р., № 11, с. 17): «Колишній поручник АК З. Яхимек з гордістю згадує про те, що 10.III.1944 р. біля 10 години Сагринь перестав існувати і забуває додати, що загинуло в ньому понад 800 людських життів, в тому числі — дітей і старих. У тому ж часі подібна доля зустріла багато інших навколишніх сіл».

У списку № 10 (перелік партизанів, які загинули в обороні Замойщини від І/І. — 15.VI.1944 р., с. 477-506, цитованої вище книги Й. Маркевича) немає жодного прізвища жовніра польського підпілля, що загинув «здобуваючи» Сагринь. Для порівняння нагадую дати подій: Сагринь — це 10 березня 1944 р., Острів — 5 квітня 1944 р.

Не говориться також про те, що у 1938-39 роках зруйновано на Холмщині 140 церков, а в Грубешівському повіті — 33 і як жорстоко це було зроблено. Ця акція докладно описана у «Квартальнику Філософсько-Теологічному», журналі «Послання» № 1-2 за 1983 р., а також у книжці М. Пап'єжинської-Турек «Поміж традицією і дійсністю» (ПВН, Варшава 1988).

Необхідно додати, що національна свідомість українців на Холмщині була дуже низькою або й зовсім відсутною (регіон належав до Російської імперії) і український національно-визвольний рух

Дощка, яку влади Гміни не дозволили помістити над гробом.

Фото: о. Б. Степан (1992)

практично там впливу не мав. Звідси — відсутність на Холмщині розвинутого політичного підпілля. Не було там також українських шкіл ані «за царя-батюшки», ані також у Річпосполитій. Знайомлячись зі статтею п. Я. Міщака, читач знову дізнається, що перед другою світовою війною українці жили як у Бога за дверима (їх трактують, як польську етнічну групу, щось на зразок курпів, куяв'ян чи кашубів). Зовсім не береться до уваги, що це народ, який мав право на самобутність. Адже поза сучасними границями на сході, у трьох воєводствах Галичини і Волині українське населення мало рішучу більшість. Це підтверджує Другий загальний перепис населення, проведений 9 грудня 1931 року, а також Енциклопедія Гутенберга. [Українці стверджують у своїх дослідженнях (проф. В. Кубійович), що кількість українців у цих переписах була занижена.] Політику влади характеризують вибірково взяті приклади: згідно з переписом 1931 р. при середній крайовій кількості неписьменних — 23,1%, на Волині їх було 48,5%, що виражає специфіку освітньої політики. Там же, на Волині, також у 1931 році 93,3% українців займалося рільництвом, а тільки 0,4 (працювало у державних установах — суспільних організаціях, у шкільництві, сфері культури і службі здоров'я.

Вважаю, що значний вплив на події під час II світової війни мала також жорстока пацифікація 1930 року, описана в деяких польських виданнях, між іншими в «Жищо Літерацькому» (нр 1683, 24.VI.1984): «Дні грози».

У 1934 році засновано Березу Картуську, в якій найбільший відсоток в'язнів становили українці, котрих трактовано найжорстокіше. Про те пишуть польські прем'єри, які також туди потрапили, а саме — довоєнний — Вінценти Вітос і емігрантський — Ст. Цат-Мацкевич.

Достатньо. Не будемо далі наводити прикладів, так би мовити, з другого боку, які стали причиною взаємної ненависті і боротьби між найближчими сусідами і, всупереч усьому, братніми народами. В цілому мусимо визнати, що розвиток українського націоналізму став можливим саме внаслідок фатальної національної політики польської влади, неприєднаної завзятості і зверхності певних польських середовищ із т.зв. «кресів», котрі не визнавали українців рівноправними громадянами II Річпосполитої. Закінчу словами поляка з Жешова п. Яна М. (відчуваю особливе моральне задоволення і оптимізм, що їх сказав сам поляк), вміщеними у тому ж номері Вашого часопису, вважаючи, що журналісти повинні ними керуватися, коли аналізують охарактеризовану вище проблематику: «Не почуваю себе компетентним запропонувати програму, як вийти назустріч проблемі, котру й досі сором'язливо замовчується. Проте, якщо справді прагнемо до широго зближення обох народів, така програма необхідна. Коли ми здобулись на те, щоб просити вибачення у німців, то значно легше буде розв'язати це менш складне питання... Чи ті, хто залишився жити та їх родини не заслуговують звичайного людського — «перепрошую»? І не личить стверджувати, що виключно на думку авторів львівського «Поклику сумління» трагедія Малкович була справою «польських терористів».

З повагою
Мирослав Левкович

Перемишль, 8.V.1991.

Ольга Петик

Думки про Україну (2)

І сталося!

Прийшов незвичний день

і вимовили слово те:

«Там десь на У-кра-ї-ні

(де це де це — де?)

там смерть зубища показала

народам людям всім

Вжахнувся світ як передвістям власного
свого кінця

І славною Ти стала

відомою в одній годині

з Твої бо причини

прийшло таке

Ти ними всіма потрясла

до дна до дна свідомості

і аж до збудження сумління

«Я є Чорнобиль

я — болів біль

я — смак полину

я є прекрасна і страшна

як Правда що не вмерла і не вмере

я — Україна

я — Є»

Перемишль, 1987 р.

Мітинг на Софійській площі у Києві в день четвертої річниці спалаху в Чорнобилі.

Фото: А. Степан (1990)

«МИ» — перемиський пластовий улад

Останнім часом щось цікавого почало діятись у нашій пластовій організації. Пожвавилась праця і активність наших молодих юнаків і юначок, народжуються у них все нові ініціативи, зі своїми програмними концепціями виходять на зовні, до старших, починають цікавитися проблемами середовища і таке інше.

1 березня пластуни зорганізували святковий вечір, до якого заздалегідь сумлінно підготувались. Малий зал Народного дому був гарно прибраний, на стендах виставка присвячена Пластові, а у програмі теми: — що таке Пласт?, — історія Пласту від його народження, — історія Пласту в довоєнному Перемишлі, — структура пластової організації тощо.

Хто був ініціатором і організатором цього вечора — запитую. Ми — відповіли хором дівчата й хлопці.

На вечорі крім перемишлян, були також гості з України, діти і молодь з Кривого Рогу з ансамблем «Фольклор», які того самого вечора в Народному домі дали чудовий концерт.

Щастя Вам, дорогі Пластуни, у дальших Ваших починах.

М. К-к

Вісті з-над Сяну

□ Останньо двічі збиралася управа Миського гуртка ОУП (27 лютого і 12 березня ц.р.). На порядку стояла фінансова проблема, розглядалося усі можливості нашої громади, задумувалось, що і як робити, щоб забезпечити нормальну діяльність товариства, яке знаходиться у нелегкому фінансовому становищі. Присутніми були представники ГУ ОУП Юрій Рейт і Ігор Щерба.

□ А наперекір усьому життя пливе своїм руслом. Вже 1 березня ц.р. в Народному домі гостювали діти з Кривого Рогу. 30-и особовий діточий колектив, згуртований в ансамблі «Фольклор» порадував перемишлян чудовим концертом. Ансамбль існує 7 років, він лауреат II і III Всесоюзного фестивалю народної творчості, лауреат I премії Всесоюзного фестивалю фольклорної музики і має звання «зразковий». Оцей перелік достатньо переконає, що слово «чудовий» вповні виправдовує себе. Діти гарно володіли українською мовою, хоч живуть у промисловому центрі Східної України. Перемишляни зорганізували дітям та їх опікунам прогулку по історичних місцях Перемищини.

□ У цей же день 1 березня після концерту, наша пластова молодь зорганізувала дуже приємний товариський вечір з участю дітей-гостей з України.

□ Українську школу (06.03) відвідав депутат ВР, голова державного контролю Обласної ради у Львові, відповідальний редактор газети «Поклик сумління» п. Євген Гринів. Він зустрівся з учнями і вчителями,

а також перевів ділові розмови з директором п. mgr Юліаном Баком.

□ У статті Степана Сторожа нт: *Перемишль обнімає «Діброву»* («Самбірські Вісті», ч. 100 від 29.08.1991 р. находимо теплі і щирі слова подяки за зустрічі, спілкування й спільне переживання — на сцені (самбірчани) і на залі (перемишляни), за можливість відвідати місто свого народження, поклонитися Стрілецьким могилам у Пикulichах та могилі свого земляка сотника Семена Шкрететко, який спочиває на перемиському цвинтарі, могили поетеси Уляни Кравченко і іншим. Спасибі Вам, самбірчани за теплі слова і ласкаво просимо до нас у кожний час.

€

□ Престижна львівська газета «За вільну Україну», ч. 28 від 10 березня ц.р. помістила коротку, зате теплу і щирі інформаційну замітку п. Володимира Середи, про випуск першого номера нашого журналу «Перемиські дзвони». Автор побоюється, що «Перемиські дзвони» народилися у нелегкий час скрутного фінансового становища. Це правда, але редакція «Перемиських дзвонів» все ж таки надіється, що Читачі не дозволять замовкнути «дзвонам», тож нехай дзвонять друкованим словом, якого у Перемишлі не чути було півстоліття.

□ 14 березня ц.р. в Народному домі відбулися перші збори українських лікарів і медичного персоналу перемиських лікарень. Присутніх привітав др Ю. Стабішевський та склав коротку інформацію про Українське лікарське товариство у Польщі (УЛТУП) та про його II Конференцію, яка відбудеться 22-24 травня ц.р. у Перемишлі. Доповідь, на тему: «Українське лікарське товариство у Польщі, а Світова федерація українських лікарських товариств» відчитав Михайло Козак. Він розказав про генез виникнення УЛТУП, його організаційний і науковий доробок на протязі останніх 10-и років, про участь українських лікарів з Польщі у міжнародних лікарських конференціях, про нав'язання організаційних контактів із СФУЛТ у Чикаго, про те, що УЛТУП є вже дійсним членом Світової федерації, тощо. Під час доповіді широко ілюстровано матеріали українських лікарських видань та з українського медичного архіву у Чикаго. Зустріч хоч була запізнавальною, пройшла в дуже симпатичній атмосфері. У діловій розмові вирішено включитись до праці УЛТУП, покликати відділення УЛТУП у Перемишлі. Вирішено також, що наступні зустрічі відбуватимуться в кожен другу неділю місяця в Народному домі, о год. 10⁰⁰.

□ Під час літературних зустрічей останнім часом в Народному домі читалися доповіді на теми: 1) Життєвий шлях і пам'ятні місця Т. Шевченка, 2) Українське лікарське товариство у Польщі а Світова федерація українських лікарських товариств, 3) Українськими слідами по Римі і Італії, 4) Спроба презентації українських пресових видань, що видаються у діаспорі, поза межами України.

М. К-к

Вісті з України

● Місто Лева перестало ретранслювати провідні московські радіостанції. Москва весь час дозволяє собі в засобах масової інформації презентувати певні імперські амбіції, сіючи дезінформацію. Слідами Львова пішли також Луцьк і Рівне.

● 126 агентів КГБ у Львівському університеті, Політехнічному інституті, а також у середовищі творчої інтелігенції, було завербовано спецслужбами лише у 1973-74 роках.

● На Східній Україні, де досі преса практично була російськомовна, протирають собі шлях національні пресові видання. У Донецьку повстав «Східний часопис». Пріоритетна тема часопису — національне відродження, напр. у статті «Донеччина — козацький край, чи всі пам'ятають про це?», розповідається, що близько 300 років тому козацтво вело на Донеччині запеклу боротьбу за незалежність України.

● Вірні УАПЦ Дніпропетровська вважають, що Преображенський собор віруючі УПЦ (донедавна РПЦ) захопили за особистою вказівкою митрополита Філарета, розповсюджують листівки з копією статті про його співробітництво з КГБ, надрукованої в журналі «Огонёк».

● За повідомленням Західукргеології цього року в Закарпатській області, неподалік Берегова, видобудуть перший кілограм українського золота. На Донеччині натомість, знайдено досить значні поклади алмазів. Належать вони до 15-и відомих в світі найбільших засобів.

● На початку року в Україні одноразовий тираж республіканських газет становив 8.269.300 примірників, а московських (колишніх центральних) — 14.940.000. (Далеко ще Україні до справжньої самостійності.)

● Україна не є господарем неба. 5 мільйонів американських доларів, які сплачують авіакомпанії за переліт через територію України, йдуть в Москву.

● Нансенівське товариство опублікувало офіційні дані про вбивства, які вчинили більшовики в Союзському Союзі: з 1917 по 1923 роки НКВД вбило 1.761.065 людей, а в тому: 25 архієреїв, 1.215 священиків, 6.770 професорів і вчителів, 8.800 лікарів, 54.850 військових старшин, 260.000 вояків, 10.500 поліцаїв, 48.000 жандармів, 19.850 урядовців, 344.250 умовних працівників, 816.000 селян, 192.000 робітників. Можна

легко уявити собі кількість жертв протягом наступних 20 років.

● Керівник морально-психологічної служби Української армії плк. А. Мулява, звернувся до керівництва УАПЦ і УГКЦ о забезпечення вояків бібліями.

● 15.03. ц.р. на Закарпатті відсвятковано 53. роковини проголошення в Хусті Карпатської України. Карпатська Україна проіснувала 2 дні і була жорстоко задушена мадярськими фашистами. Але тим актом, українці Закарпаття, подібно як весь український народ, довели, що хочуть жити в незалежній державі. З нагоди цієї події на Красному полі біля Хусту, відбувся святковий мітинг, спортивні вправи молоді, художні виступи тощо. В Ужгороді тим роковинам була присвячена наукова конференція. В деяких містах присвоєно назви вулицям Героїв Карпатської України.

● 14-16.03. ц.р. відбулась конференція громадсько-політичного об'єднання Нова Україна. В конференції взяло участь понад 800 делегатів, науковці й інші. Нова Україна стоїть на центристських позиціях. В основному попирає політику президента України. Представляє собою сильний інтелектуальний потенціал. Головна мета конференції, консолідувати всі сили до впровадження ринкової економіки і інтеграції України в Європейське й світове співтовариство.

● 12.03. ц.р. в Лозанні відбулись розмови міністра до справ спорту України Валерія Борзова і голови підкомісії спорту і фізкультури у Верховній Раді Ярослава Кендзьора з керівництвом Міжнародного олімпійського комітету відносно Олімпіади в Барселоні. Узгоднено, що команда України піде окремо під державним прапором. Синьо-жовті прапори будуть розміщені на олімпійських об'єктах. В олімпійському селищі відбудеться «День України». Будуть також акредитовані українські спортивні журналісти.

● 06.03. ц.р. це початок національного чемпіонату України з футболу. Перший історичний гол українського чемпіонату на 22 хвилині в Одесі забив А. Матушко з Львівських Карпат в матчу Чорноморець (Одеса) — Карпати (Львів) [2:2].

● 500 років тому у 1492 році іспанський мандрівник Христофор Колумб на кораблі Санта-Марія, переплив Атлантик і відкрив Америку. В честь тієї події, українець Іван Кириченко з Маріюполя разом з сином, на судні «Ікар», також переплив Атлантийський океан і станув на американській землі. У Маямі, біля американського, замайорів український синьо-жовтий прапор. Після повернення нашого мандрівника, його прийняв Президент Кравчук. Це було гарне поєднання політики з романтикою.

Мирослав Левкович

*Їх Блаженству Мирославі-Івану
Патріархові Києво-Галицькому і всієї
Русі-України*

*Високопреосвященнішому Архієпископові
і Митрополиту Кир Володимирові та
всім Отцям Синоду Помісної Української
Греко-Католицької Церкви.*

ХРИСТОС ВОСКРЕС! ВОІСТИНУ ВОСКРЕС!

В цей день, празник празників, що його сотворив Господь Бог хочемо Вас привітати словами пасхальної утрні: «Сьогодні все наповнилося світлом: небо, земля і глибини підземні. Нехай же празнує вся вселенна Христове Воскресіння, — в якому ми утверджуємось!». З цього великого дня пливе для нас повна надія на краще майбутнє. Це день радості нашої Церкви в Україні, на етнічних українських землях на поселеннях.

Збуваються мрії і довгоочікувані прагнення. Вперше по довгих роках терпінь і переслідувань у Святоюрському Соборі на вільній землі збирається Синод Помісної Церкви під найвищим проводом свого Патріарха Мирослава. Радіє цим також прастара перемиська єпархія, як частина Києво-Галицького Патріархату.

Попри цю радість, не можемо не згадати про несправедливість, яка діється на наших очах. З глибокою смиренністю та відданістю своїй ієрархії маємо надію, що цей Синод вирішить між іншим наболілі питання:

1. Повну реалізацію документів Другого Ватиканського Собору, а особливо «Декрету про Східні Католицькі Церкви (Orientalum Ecclesiarum).
2. Віримо в одностайність Отців Синоду в стремлінні до визнання Патріархату Нашої Церкви.
3. Дійсне введення в життя єдиного для всієї нашої Церкви Східного Права в Україні та на поселеннях.
4. Негайної зміни нашого становища в Польщі — повернення юридичної належності до Галицької Митрополії.

Маємо надію, що наше навчання в Люблинському католицькому університеті не залишиться тільки вивченням теорії яка, до речі, говорить, що наша Церква є «Православна по вірі а католицька по любові».

Нехай цей історичний Синод здійснить слова Вселенського Архієрея Іоанна Павла II сказані у Перемишлі 2 червня 1991 р. Він-бо промовив: «Милосердний Бог дозволив Церкві візантійсько-українського обряду зберегти — навіть в переслідуваннях — дві свої прикмети, які засвідчують її церковну тотожність: повну вірність східній традиції християнства та повну єдність з Апостольським Престолом».

У ці празничні дні схиляємо голови перед Вами, єднаємося в молитві. Хай Воскреслий Владика супроводжує Вас дорогою віри, надії і любові.

Дано в Люблині, у Вищій духовній Семінарії
14.04.1992 р.Б.

1. о. дякон Марко Мельник
2. Ярослав Чухта
3. Іван Ференц
4. Роман Ференц
5. Іван Нагач
6. Ярослав Лазорик
7. Іван Мар'як
8. Василь Стойка
9. Богдан Данило
10. Мирослав Драпала
11. Марій Кузьм'як
12. Василь Говера
13. Василь Сеневич
14. Андрій Шкраб'юк
15. Степан Левчик
16. Василь Гасинець
17. Василь Корендій
18. Ігор Пецюх
19. Тарас Коберинко
20. Василь Поточняк
21. Ігор Хороз
22. Володимир Фредина
23. Євген Соболев
24. Тарас Паучок
25. Михайло Кравець
26. Михайло Балабан
27. Руслан Любезний
28. Андрій Палюх
29. Іван Тарапацький
30. Петро Баран
31. Ігор Гілецький
32. Юрій Хамуляк

3 листів до редакції:

Шановні й дорогі Друзі!

З радістю й надією взяв я до рук перший номер «Перемиських дзвонів». З-над Сяну з тисячолітнього осередка української культури, з княжого города Перемишля прозвучало на всю Річ Посполиту та поза її межі українське слово. Хочеться висловити вдячність перемишлянам, що відважилися на таке нелегке благородне діло у добрий і недобрий час. Добрий час, бо нарешті «сонечко правди засяло», Україна станула на самостійні державні ноги, але й недобрий, бо криза, ми щораз бідніші, держава на культуру дає щораз менше. «Перемиські дзвони» повинні всупереч оцій фінансовій скруті лунати довгі роки рідною мовою і щиро правдивим змістом.

Це «регіональний, універсальний журнал» — пиште. Нехай універсальний, бо займається усякими виявами культури, але чому регіональний? Ми ж на Перемишль дивимося, як на історичну культурну столицю українців у сучасній Польській державі, і якщо там буде найбільше писатися про Перемишль та околиці, не мусить журнал себе «збіднювати» до регіональності, хіба що ви регіон розумієте широко.

Гарне поетичне і змістовне слово «дзвони» має переносну урочисту вимову. Надіємося, що почуємо час-від-часу оце дзвоніння з Перемишля найчистішими звуками української мови, будемо радіти й переживати разом з Вами і завдяки Вам культурну естетичну насолоду та й ще чогось при нагоді навчимося.

Надійшло виглядає перший номер «Перемиських дзвонів». Гарний папір, двадцять сторінок змістовних статей зі словом до читачів на початку...

Будемо чекати на далішні номери цього неперіодичного перемиського журналу. Надіємося, що буде там більше різних тем, бо ж заплановано віддзеркалювати «події і проблеми релігійного, суспільно-культурного і громадсько-політичного життя українців Перемищини». Не поміщуйте довгих і веломовних статей. Маємо щораз менше часу на довгі матеріали, а інформацій звідусіль багато. Вміло організуйте номери, користаючи з досвіду людей, які вміють писати в нас у Польщі та й в Україні.

Думаю, що вдасться Вам продовжувати оце з Божої волі розпочате благородне діло, бо найважливіше не гроші, а ентузіазм і ясна мета дії. Ще один заголовок української журналістики в Польщі радує й наповняє нас оптимізмом. Дай Вам Боже щастя у продовжуванні цієї благородної культуротворчої справи!

Михайло Лесів
Люблин

* * *

Думаю, що ініціатива гарна й позиточна, щоб тільки не забракло грошей і щирої волі працювати. Най Бог цей почив благословить! Проте є ще приповідка: «Бога вживай, а рук прикладай».

Петро Сивіцький
Люблин

* * *

Дуже щиро вітаємо черговий часопис про наш княжий і тим разом владчий город. Буде це не тільки інформація для нашого населення у Польщі про події у Перемишлі, а також збагачення наукової думки і документація подій для історії. Бажаю Редакції багато творчої інвенції, численних і добрих дописувачів, щораз більше читачів і щораз менше матеріальних клопотів. Думаю, що з цього приводу буде рости престиж Перемишля.

На все добре, хай Бог помагає.

о. Володимир Пирчак
Кошалін

* * *

Щиро, від усієї душі, вітаю Вас і Ваших сподвижників з випуском «Перемиських дзвонів»! Це подвиг.

Володимир Серeda
Львів

Українські приповідки й приказки про погоду на місяць квітень

1. І у квітня така вдача, що зробить з себе ще смаркача.
2. Квітень плете, переплітає, весну з зимою мішає.
3. І у квітня це є втіха, що трохи зими, трохи літа.
4. І квітень любить збитки.
5. Квітень таку вдачу має, раз сміється, раз смаркає.
6. Благівість добра настала, що весна вже завітала.
7. І у квітні так буває, що і білий сніг падає.
8. І у квітні мерзнуть вуха, як на дворі паде плюха.
9. В квітню марець ся запхає, та і снігом замітає.
10. У квітню сонце як загіріє, то полотно побіліє.
11. На весну день дощу, ложка болота.
12. Весняне сонце, як матері серце.
13. Весна всему мати.
14. Сій зерно в болото, вродиться золото.
15. Яке посієш, таке й пожнеш.
16. На передівку день роком стається, коли їсти хочеш.
17. Хотяй гарна весна, а хліба вже нема.
18. Їв, не їв, а попастися можеш,
19. Кваску назбирав та води напився, а по такому їдлі, зараз положився.
20. Матінко Божа, мені поможи, з барвінку вінок на голову вложи.
21. У квітню травичка, а квіточки в маю, світ стає гарненький, як в правдивім раю.
22. Не я б'ю, верба б'є. За тиждень Великдень.
23. При першій весняній громі. Земля по зимі влягається.
24. Як у квітні болото, вродиться в полі золото.
25. Коли дощ на Марка, буде літо дуже жарке.
26. На св. Войтіха, буде радість й потіха.
27. Коли на Войтіха дощ, то багато молока корови давати будуть.

28. Як покажеться після зими перший метелик білий, то в тім році корови даватимуть багато молока, а як червоний, буде врожай на мід.
29. Тоді буде Божа ласка, як освітиться вже паска.
30. То вже стала, весна стала, бо зазуля закувала.
31. Вже вернулась ластівочка, під нашу стріху, та принесла вже для нас весняну втіху.
32. Кукай, кукай зазуленько, не показуй пихи, скажи мені нехай знаю, скільки маю жити.
33. Весняна уroda, зайшла до города.
34. Передвесна і весна, це час кохання і парування, бо починають у березні коти, у квітні пси, а в маю ми.
35. І квітень часом також поварює і городовину морозом в городі замрує.
36. Квітень зменшив темну нічку, а побільшив дення, щоби люди мали час святкувати Воскресення.
37. Коли в квітню сонце гріє, то вже рільник не збідніє.
38. З великої хмари, малий дощ.
39. З малої хмари, потоки бувають.
40. Ранні громи, золото в коморі.
41. Лоза б'є, але не вбиває, бо Великодня сповіщає.
42. Хотяй в квітні сонце гріє, назад поле сніг покриє.
43. Часом квітень літом є, часом до марта в гості йде.
44. Квітень погоду міняє, весну з зимою мішає.
45. Теплі дощі у квітні, гарна погода в осені.
46. Громи у квітні добро звіщають, бо вже морозні шроми, рослин не постинають.
47. Коли в квітні пчолі не літають, то ще на довго холоди ся заповідають.
48. Коли на Великдень дощ падає, то що третій колос пропадає, а як паде дощ на Зелені свята, то все направить і вирівнає.
49. Коли на Великдень погода, буде в полі врода.
50. Від Великодня до Зелених свят, може дощ падати і щодня.
51. Не в кожню неділю Великдень.
52. Веселих та щасливих Великодніх свят.
53. Коли на Войтіха з рана дощ падає, то на половину літа, сушу сповіщає.
54. Скільки раз на Войтіха загремить, то тільки разів по Войтіху ще поле побілить.
55. Коли в квітню слота в світі, багато збіжа буде в смітю.
56. Врожайний буде рік, коли квітень вогкий, але не слотний.
57. Коли часті в квітню дощі падають, багатий в овочі рік заповідають.
58. Боже наш дай, щоб вічний був нам май.
59. В квітню цвіти на пучки, а в маю у в'язанки.
60. Добрий буде рік як квітень вогкий, а не слотний.

Записав: Іван Павлик
із с. Заліська Воля.
Ярославського повіту

ко-Волинського князівства 1340 року... Великою несповненою місією Польщі, була самостійна Україна, у тих часах звана «Руським Королівством». Її існування творило би політичну рівновагу в Європі, була би вартістю безумовно важнішою від найбільш блискучих походів на «Дикі поля»... (с. 176).

Книга нараховує 272 сторінки.

Jan A. Choroszczy: *Huculsczyzna w literaturze polskiej*. Wrocław 1991.

Автор змальовує дуже точну характеристику гуцульського краю, красу гір, заторкує відносини між поляками і гуцулами. Гуцулів оцінює дуже тепло, напр. цит.: *Одною з головних прикмет цього люду є неокреслений гін до свободи... Серед жодного іншого племені, культ відваги, авреола героїства і пошана доказів мужності й щедрості, не має, як саме у гуцулів* (ст. 143).

В одному з розділів пз. «Верховино світку ти наш», показує роль Гуцульщини і гуцулів в українській літературі. Автор використовує в своїй праці багату польську літературу, яка торкається цієї теми, користується також українською, що була видана за Австрії, Польщі і радянських часів в Україні. Недоліком книжки є те, що автор не показує в ній наукового доробку українських вчених на Заході.

Книжка складається з 9-и розділів, нараховує 370 сторінок, випосажена в індекс прізвищ та географічних названь.

(млч)

Ділимося сумною вісткою і повідомляємо, що 29 лютого 1992 року на 88 році життя несподівано відійшов у вічність бувший Голова УСКТ у Перемишлі і довголітній його активний діяч

Михайло Чубинський

Перемиська земля нехай буде йому легкою.

Об'єднання українців у Польщі
Відділення у Перемишлі
Товариство «Український Народний дім»
у Перемишлі
Редакція «Перемиські дзвони»

Книжкові новини на полицях перемиських книгарень

Paweł Jasienica: *Myśli o dawnej Polsce*. Warszawa 1990.

Автор порушує політичні проблеми панування династії П'ястів і Унії Польщі з Литвою. Велика частина книжки торкається польсько-українських стосунків. Подаємо фрагмент роздумів П. Ясеніци: *Коли розглядаємо спори Польщі з Україною, то поляки джерело зла вбачають в XVII ст., а українці вже від часів короля Казимира Великого, тобто від прилучення Галиць-*

На підтримку журналу «Перемиські дзвони»
дальші пожертви склали:

1. Роман Шевчук (Щецин) — 50.000,-
2. Іван Хамуляк (Старгард Щецинський) — 40.000,-
3. Михайло Козаківський (Старгард Щецинський) — 100.000,-
4. Іван Королівський (Щецин) — 500.000,-
5. Марія Матейко (Перемишль) — 200.000,-
6. о. Петро Гутко (Горлиці) — 600.000,-
7. Анна Лазорко (Перемишль) — 200.000,-

Жертводавцям сердечно дякуємо.

Редакція

Образ тих днів був трагічний.

Трагічний він тому, що гинули невинні і безборонні діти, гинули їх матері і немічні старці, трагічний й тим, що ці жертви не мали християнського похорону, який їм належався, трагічний й тому, що імена деяких з них призабулися у людській пам'яті і важко їх встановити.

На фото: збірна могила невинних жертв замордованих в ніч з 17 на 18 квітня 1945 року в селі Малковичі біля Перемишля.

Фото: 24.04.1991 р. А. Степан

